

Utlåtande Rotel I (Dnr KS 2019/799)

Stockholms stads program för inköp 2020-2023 Uppdrag i kommunfullmäktiges budget 2019

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Stockholms stads program för inköp 2020-2023 godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Stockholms Stadshus AB anmodas att anta och att uppmana alla bolagsstyrelser inom koncernen att anta Stockholms stads program för inköp enligt bilaga 2 till utlåtandet.
3. Kommunstyrelsen ska ta fram kompletterande anvisningar till programmet för inköp.
4. Stockholms stads program för upphandling och inköp (dnr 170-850/2015) upphör att gälla.
5. Reviderad klausul om meddelarskydd och meddelarfrihet godkänns enligt bilaga 4 till utlåtandet.
6. Tidigare beslutad klausul om meddelarfrihet och meddelarskydd (dnr 104-2088/2016) upphör att gälla.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Stadsdirektören ska ta fram, revidera och besluta om tillämpningsanvisningar till Stockholms stads program för inköp.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

I samband med budget 2019 gavs kommunstyrelsen i uppdrag att uppdatera *Stockholms stads program för upphandling och inköp*. Programmet ska i enlighet med uppdraget uppdateras med särskilt fokus på strategier för ökad valfrihet, mångfald och hållbarhet.

Förslag till uppdaterat program, *Stockholms stads program för inköp* (härefter benämnt programmet), framgår av bilaga 2 till utlåtandet.

Förslaget till det uppdaterade programmet för inköp bygger i flera delar på det nuvarande programmet för upphandling och inköp gällande både innehåll och disposition.

Programmet har utgått från kommunfullmäktiges inriktningsmål för mandatperioden samt mål och uppdrag för olika verksamheter. Ett särskilt fokus har lagts på att programmet ska ange hur stadens inköpsarbete ska bidra till en ökad valfrihet för stockholmarna och till en hållbar stad samt skapa förutsättningar för kostnadseffektivitet, innovation och en mångfald av aktörer. Staden står inför utmaningar kring nya arbetssätt och ny teknik. Stadens inköpsarbete måste därför på ett effektivt sätt omhänderta och möjliggöra innovativa lösningar.

Programmets disposition har i huvudsak utgått från de tre inriktningsmålen, med ett avslutande avsnitt om ansvar och organisation gällande kommunkoncernens (härefter stadens) inköpsarbete.

Inriktningen av förslaget till program har också utgått från de resultat som projekt VINST (Verktyg för inköp i Stockholms stad) har uppnått. Det gäller dels stadens satsning på ett kategoristyrkt arbetssätt och de förutsättningar som är nödvändiga för att detta arbete ska bli framgångsrikt, dels de möjligheter till en förbättrad uppföljning av det kommunkoncernövergripande inköpsarbetet som Projekt VINST bidragit till. Det gäller även den gemensamma inköpsprocess som Projekt VINST tagit fram och som består av inköpsarbetets nyckelprocesser samt processer för styrning och stöd relaterat till inköpsarbetet.

De viktigaste ändringarna som har gjorts i programmet jämfört med nuvarande *Stockholms stads program för upphandling och inköp* är följande:

- Justering till kommunfullmäktiges nya inriktningsmål
- Betoning av att inköpsarbetet ska bidra till kostnadseffektivitet, en väl fungerande konkurrens och en mångfald av aktörer
- Mål för inköpsarbetet
- Benämningen av programmet

- Tillägg av kommunkoncernens gemensamma inköpsprocess och processramverk
- Betoning på frågor gällande miljö och klimat inom inköpsarbetet, inklusive djurskydd och etisk handel
- Fokus på samverkan inom kommunkoncernen gällande bland annat kategoribaserat arbetssätt
- Justering av obligatoriska roller/funktioner för samordning av inköpsarbetet i staden
- Giltighetstid för programmet

Liksom tidigare betonas även vikten av en aktiv avtalsförvaltning och generell uppföljning av stadens inköpsarbete.

Utöver förslaget till program för inköp, föreslås även att klausulen för meddelarfrihet och meddelarskydd uppdateras. Klausulen framgår av bilaga 4 till utlåtandet. Uppdateringen omfattar ett förtydligande av när klausulen ska tillämpas. Klausulen är i övrigt oförändrad vad gäller lydelsen och de krav som ställs på leverantören.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsens råd för Agenda 2030. Trafikkontoret har svarat med kontorsyttranden.

Arbetsmarknadsnämnden delar i huvudsak stadsledningskontorets förslag till uppdatering av tidigare program för Upphandling och inköp.

Exploateringsnämnden är positivt till att för staden gemensamma strategiska perspektiv och frågor vad gäller upphandling och inköp lyfts fram.

Fastighetsnämnden ställer sig positivt till de föreslagna förändringarna och konstaterar samtidigt att ett flertal förslag kräver mer resurser för att kunna genomföras.

Idrottsnämnden ser positivt på förslaget till uppdaterat program för inköp och anser att det är bra att hela processen betonas från behov till betalning.

Kulturnämnden anser att de mål som ställs för stadens inköpsorganisation och i förlängningen för de leverantörer som vill lämna anbud till staden, är förväntade med tanke på att staden är en stor inköpare inom den offentliga sektorn. Programmet ligger dessutom väl i linje med den nationella upphandlingsstrategin men har dock några synpunkter och önskemål om förtydliganden.

Kyrkogårdsnämnden ställer sig bakom de intentioner och förändringar som beskrivs.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ställer sig positiv till stadens nya program för inköp. Det är ett välarbetat, tydligt och lättförståeligt styrdokument.

Servicenämnden är positiv till förslaget och de förändringar som föreslås i det nya programmet för inköp.

Socialnämnden anser att det föreslagna programmet som helhet tydliggör inköpsarbetets strategiska betydelse för utveckling av stadens verksamheter.

Stadsbyggnadsnämnden ser positivt på det remitterade förslaget. De synpunkter nämnden har är dels farhågan att mindre behov, som ändå är väsentliga för måluppfyllelsen, inte kommer att kunna beaktas samt att den stadsövergripande organisationen kan vara resurskrävande för en liten organisation.

Trafikkontoret anser att förslaget som helhet är bra och väl genomarbetat.

Utbildningsnämnden ställer sig positiv till "Stockholms stads program för inköp 2020-2023" och vill särskilt framhålla att stadens inköpsarbete ska präglas av att verksamheten får rätt kvalitet utifrån behov, att staden är en attraktiv avtalspart och att inköpsarbetet ska vara kostnadseffektivt.

Äldrenämnden instämmer i huvudsak i ändringarna i programmet.

Överförmyndarnämnden anser i likhet med kommunstyrelsen att stadens inköp ska användas som ett medel att driva samhällsutvecklingen i hållbar riktning och främja valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och social hållbarhet. Det är ett ansvar staden har som stor inköpare. Nämnden ser också positivt på förslaget om att arbeta kategoristyrkt för att nå målen för stadens inköpsarbete.

Farsta stadsdelsnämnd ser positivt på att stadens program för upphandling och inköp uppdateras. En välfungerande inköpsprocess är ekonomiskt viktigt inom samtliga förvaltningar och bolag.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd delar stadsledningskontorets synpunkter att det är viktigt att se hela inköpsprocessen; behov, upphandling, avtal, avrop som en helhet.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att det är bra med gemensamma processer och begrepp samt systemstöd. Det är positivt med samverkan vid framtagandet av strategier och förbättringsförslag för inköpskategorier.

Stockholms Stadshus AB anser att programmet ger en tydlig och välgrundad bild av hur stadens upphandling- och inköpsarbete ska bedrivas.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 vill på starkast möjliga sätt slå fast att ett strategiskt arbete med inköp och upphandling kan vara ett avgörande verktyg för att nå målen i Agenda 2030 och Rådet anser att målen i Agenda 2030 bör vara en utgångspunkt i stadens program för inköp.

Mina synpunkter

Kommunstyrelsen har i budget för 2019 fått i uppdrag att uppdatera *Stockholms stads program för upphandling och inköp*, med fokus på strategier för ökad valfrihet, mångfald och hållbarhet. Utgångspunkten vid utarbetandet av förslaget till program för inköp har varit att synliggöra och förstärka inköpsarbetets strategiska betydelse för utveckling av stadens verksamheter. Betoning har bland annat lagts på vikten av kostnadseffektivitet, innovation, utveckling av beställarkompetensen samt en aktiv uppföljning av stadens inköp. Det är värdefullt att programmet även uppdaterats med hänsyn till resultatet av de besluten i kommunfullmäktige gällande att säkerställa att införandet av kategoristyrning, gemensamma arbetssätt, processer och systemstöd får effekt i organisationen tillsammans med projekt VINST (Verktyg för inköp i Stockholms stad).

Stockholms stads program för upphandling och inköp är ett betydelsefullt och viktigt ärende. Effekterna och konsekvenserna av programmet påverkar stadens skattebetalare, användare av offentlig verksamhet och företagare.

Staden ska i sin upphandling och i sina inköp kunna ställa höga krav på verksamheter, tjänster och varor. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar. Inom sådant som miljö-, arbetsmarknads- och jämställdhetsområdet existerar redan omfattande lagstiftning och regelverk med tillhörande tillsyn. Det är av stor vikt att vi säkerställer att stadens inköp används som ett medel att kvalitetsutveckla verksamheterna samt driva utvecklingen i innovativt och ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar riktning. Programmet har efter remittering förtydligats kring arbetsmiljö och Agenda 2030. Stadens inköp ska vara marknadsmässiga, konkurrensneutrala och säkerställer hög kvalitet och kostnadseffektivitet och vi säkrar att de gemensamma digitala verktygen inom inköpsprocessen nyttjas.

Det är angeläget att staden bidrar till en ökad samverkan och dialog med leverantörer och branschorganisationer och förbättrar metoder för att tillvarata den potential som finns för anbud från små företag i offentlig upphandling, att

vi utvecklar mått och mätmetoder för att bidra till minskad klimatpåverkan genom stadens inköp.

Det är väsentligt att stadens upphandlingar utgår ifrån medborgarperspektivet och att de varor och tjänster som staden upphandlar och tillhandahåller åt medborgarna ska hålla hög kvalitet och präglas av ansvarsfullt handskande med skattemedlen.

Staden behöver utveckla sin beställarkompetens och stärka sin uppföljning av ingångna upphandlingsavtal för att säkerställa att stockholmarna får bästa möjliga kvalitet för sina skattepengar i de tjänster som upphandlas av staden. I juli 2017 infördes nya bestämmelser i upphandlingslagarna som innebär att upphandlande myndigheter är skyldiga att ställa arbetsrättsliga kontraktsvillkor om lön, semester och arbetstid i nivå med centrala kollektivavtal, om det är behövligt. Denna skyldighet gäller vid upphandling av tjänster, byggtreprenader och koncessioner där kontraktsvärdet överstiger de aktuella tröskelvärden som gäller enligt respektive upphandlingslag. I samband med att de nya lagarna infördes fick även Upphandlingsmyndigheten (UHN) i uppdrag att ta fram stöd och vägledning till upphandlande myndigheter och enheter. På UHM:s hemsida finns idag ett utbrett stöd i form av kontraktsvillkor/mallar inom ett flertal branscher och s.k. behovlighetsanalyser.

I enlighet med nuvarande förslag till nytt reviderat program för inköp ska samtliga nämnder och styrelser ställa krav på arbetsrättsliga villkor i nivå med svenska kollektivavtal där det är ändamålsenligt och möjligt enligt lag. I tillhörande anvisningar beskrivs hur detta ska göras och var stöd och vägledning finns att tillgå.

Stadens inköpsverksamhet ska främja valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet. Staden ska vid upphandlingar i högre utsträckning ta hänsyn till och möjliggöra för småföretag och en mångfald av aktörer att delta.

Samarbete med externa aktörer för att säkerställa tillgång till tjänster av hög kvalitet ska vidareutvecklas. Staden köper stora mängder varor, tjänster och entreprenader. Som offentlig aktör är det viktigt att använda offentlig upphandling och inköp som ett medel för att driva samhällsutvecklingen i hållbar riktning i enlighet med Stockholms stads program för upphandling och inköp. Arbetet förutsätter en hög grad av samverkan och kommunstyrelsen har en samordnande och stödjande roll. Vidare har arbetsmarknadsnämnden ett särskilt ansvar att erbjuda stöd vid användning av sysselsättningsfrämjande krav i upphandlingar.

Stockholms stad genomför upphandlingar för betydande belopp varje år och därför är det viktigt att säkerställa att stockholmarnas skattemedel används

ändamålsenligt. I staden har vi lång erfarenhet av upphandling av varor och tjänster och stadens medarbetare är duktiga på att upphandla verksamheter och tjänster och med det uppdaterade programmet blir vi ännu bättre.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Stockholms stads program för inköp 2020-2023
3. Stockholms stads program för inköp. Ny version efter remiss spårade ändringar.
4. Klausul om meddelarfrihet och meddelarskydd
5. Ändringar jämfört med Stockholms stads program för upphandling och inköp 2015

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård och Kadir Kasirga (båda S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Återremittera kommunstyrelsens förslag för revidering enligt nedan
2. Därutöver anföra följande

Vår uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska bidra till att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar riktning.

I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skatteslöseriet som ger vinstsyftande bolag möjligheten till stora vinstuttag på bekostnad av kvaliteten i skolor, gruppboenden och äldreboenden. Inte minst har pågående pandemi visat skörheten i exempelvis äldreomsorgen med ett stort antal utförare, vilket försvårat viktig samordning under krisen. En splittrad organisation med begränsad kommunal rådighet bidrar till en sämre beredskap i tider av kris. Fortfarande är kommunal regi den enda driftsformen som fullt ut tillgodoser allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och rådighet för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var

kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på bland annat tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal togs bort ur remissversionen av programmet, trots ändrad lagstiftning efter att nuvarande program antogs av kommunfullmäktige. Det är uppenbart att den pandemi som drabbat hela världen ytterligare belyser vikten av goda arbetsvillkor i Sverige och Stockholm och även den borgerliga majoriteten verkar nu förstått vikten av trygga anställningar med goda arbetsvillkor. Dock är det oroande att majoriteten väljer att just under avsnittet Arbetsmiljö villkora kraven på goda arbetsvillkor med att dessa kan uppfattas som rimliga och relevanta för mindre leverantörer. Med tanke på hur debatten tidigare förts av den borgerliga majoriteten finns nu en stor risk att just krav på arbetsvillkor prioriteras ner och hävdas vara detaljstyrning som försvårar för mindre företag. Det är inte mer än någon månad sedan detta var den gängse argumentationen för den borgerliga majoriteten. Vi saknar fortfarande de högre ambitioner som vi anser behövs, exempelvis möjligheten att arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda.

Huvudregeln för all offentlig upphandling bör vara att samma regler och mål som gäller för kommunalt driven verksamhet också gäller för upphandlad verksamhet. Det gäller arbetsrättsliga villkor såväl som sociala krav och miljömål. Detta bör också vara inriktningen för ett upphandlingsprogram och undantag från detta bör särskilt motiveras.

Det finns uttalade begränsningar på vilka krav som kan ställas såväl i lagstiftning som i förutsättningar till fullgod insyn i och uppföljning av verksamheterna. När det gäller bedömningen, som följer av gällande lagstiftning, av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste den göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten enligt lag även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte alltid kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den borgerliga majoriteten.

Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär. Liksom Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 påtalar i sitt yttrande är inte heller skyddat boende lämpligt att upphandla. Tidigare programtext om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Programmet som beslutades förra mandatperioden hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav

bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla. Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens.

Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och i vissa fall vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet.

Frågan är vad ovanstående nya skrivningar betyder i praktiken, särskilt som majoriteten inledningsvis i det remitterade förslaget inte ens tog in de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030 i sitt uppdaterade program. I likhet med Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 anser vi att målen bör vara en utgångspunkt för programmet snarare än att endast nämnas i förbigående som i det nya förslaget. Därmed kommer stadens upphandling och inköp styras av mål av i huvudsak ekonomisk natur, istället för att styras av målsättningar som bidrar till utveckling mot en jämlik och hållbar stad.

I likhet med exploateringsnämnden anser vi att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga. Vi anser att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Detta är också något som enligt gällande lagstiftning ska behövighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att staden strävar efter att utsträcka meddelarfriheten.

Offentlig upphandling är ett stort riskområde för korruption och Sverige tycks skilja sig från jämförbara länder genom att våra medborgare i större utsträckning anser att vi har problem med korruption i offentlig upphandling och mörkertalet befaras dessutom vara stort. Det är viktigt att våra medborgare har förtroende för de offentliga institutionerna då det är de som drabbas när konkurrensen snedvrids. Kopplat till bland annat affärsmässigheten bör en visselblåsarfunktion för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos stadens leverantörer införas. Därtill har arbetsmarknadsnämnden helt rätt i sin uppfattning att stadens klausul för meddelarfrihet och meddelarskydd inte bör begränsas till driftentreprenader då all verksamhet som klausulen avser är finansierad med skattemedel.

Avslutningsvis konstaterar vi att programmet använder begreppet personer med funktionsnedsättning istället för personer med funktionsvariation som används i andra program i staden. Staden bör vara konsekvent i sitt språkbruk.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Stockholms stads program för inköp 2020-2023 godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Stockholms Stadshus AB anmodas att anta och att uppmana alla bolagsstyrelser inom koncernen att anta Stockholms stads program för inköp enligt bilaga 2 till utlåtandet.
3. Kommunstyrelsen ska ta fram kompletterande anvisningar till programmet för inköp.
4. Stockholms stads program för upphandling och inköp (dnr 170-850/2015) upphör att gälla.
5. Reviderad klausul om meddelarskydd och meddelarfrihet godkänns enligt bilaga 4 till utlåtandet.
6. Tidigare beslutad klausul om meddelarfrihet och meddelarskydd (dnr 104-2088/2016) upphör att gälla.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Stadsdirektören ska ta fram, revidera och besluta om tillämpningsanvisningar till Stockholms stads program för inköp.

Stockholm den 27 maj 2020

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNA KÖNIG JERLMYR

Anna König Jerlmyr

Mats Larsson

Reservation anfördes av Kadir Kasirga, Jan Valeskog, Karin Gustafsson och Catharina Piazzola (alla S) och Torun Boucher (V) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Sissela Nordling Blanco (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Förslag till uppdaterat program, *Stockholms stads program för inköp* (härefter benämnt programmet), framgår av bilaga 2 till utlåtandet.

Förslaget till det uppdaterade programmet för inköp bygger i flera delar på det nuvarande programmet för upphandling och inköp gällande både innehåll och disposition.

Programmet har utgått från kommunfullmäktiges inriktningsmål för mandatperioden samt mål och uppdrag för olika verksamheter. Ett särskilt fokus har lagts på att programmet ska ange hur stadens inköpsarbete ska bidra till en ökad valfrihet för stockholmarna och till en hållbar stad samt skapa förutsättningar för kostnadseffektivitet, innovation och en mångfald av aktörer. Staden står inför utmaningar kring nya arbetssätt och ny teknik. Stadens inköpsarbete måste därför på ett effektivt sätt omhänderta och möjliggöra innovativa lösningar.

Programmets disposition har i huvudsak utgått från de tre inriktningsmålen, med ett avslutande avsnitt om ansvar och organisation gällande kommunkoncernens (härefter stadens) inköpsarbete.

Inriktningen av förslaget till program har också utgått från de resultat som projekt VINST har uppnått. Det gäller dels stadens satsning på ett kategoristyrkt arbetssätt och de förutsättningar som är nödvändiga för att detta arbete ska bli framgångsrikt, dels de möjligheter till en förbättrad uppföljning av det kommunkoncernövergripande inköpsarbetet som Projekt VINST bidragit till. Det gäller även den gemensamma inköpsprocess som Projekt VINST tagit fram och som består av inköpsarbetets nyckelprocesser samt processer för styrning och stöd relaterat till inköpsarbetet.

De viktigaste ändringarna som har gjorts i programmet jämfört med nuvarande *Stockholms stads program för upphandling och inköp* är följande:

- Justering till kommunfullmäktiges nya inriktningsmål
- Betoning av att inköpsarbetet ska bidra till kostnadseffektivitet, en väl fungerande konkurrens och en mångfald av aktörer
- Mål för inköpsarbetet
- Benämningen av programmet
- Tillägg av kommunkoncernens gemensamma inköpsprocess och processramverk

- Betoning på frågor gällande miljö och klimat inom inköpsarbetet, inklusive djurskydd och etisk handel
- Fokus på samverkan inom kommunkoncernen gällande bland annat kategoribaserat arbetssätt
- Justering av obligatoriska roller/funktioner för samordning av inköpsarbetet i staden
- Giltighetstid för programmet

Liksom tidigare betonas även vikten av en aktiv avtalsförvaltning och generell uppföljning av stadens inköpsarbete.

Utöver förslaget till program för inköp, föreslås även att klausulen för meddelarfrihet och meddelarskydd uppdateras. Klausulen framgår av bilaga 4 till utlåntandet. Uppdateringen omfattar ett förtydligande av när klausulen ska tillämpas. Klausulen är i övrigt oförändrad vad gäller lydelsen och de krav som ställs på leverantören.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 augusti 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Utgångspunkter för förslaget till uppdaterat program

Utgångspunkten vid utarbetandet av föreliggande förslag till program för inköp har varit att synliggöra och förstärka inköpsarbetets strategiska betydelse för utveckling av stadens verksamheter. Målet med inköpsarbetet ska vara att staden erhåller rätt kvalitet utifrån verksamhetens behov, att staden är en attraktiv avtalspart samt att arbetet sker kostnadseffektivt.

Betoning har lagts på vikten av kostnadsmedvetenhet, utveckling av beställarkompetensen, en aktiv uppföljning av stadens inköp, samverkan inom staden samt på organisation och roller. Kommunfullmäktiges inriktningsmål för mandatperioden har varit vägledande i arbetet med programmet.

Uppdateringen av programmet har även tagit hänsyn till resultatet av beslut i kommunfullmäktige i de två ärenden som legat till grund för arbetet inom Projekt VINST, vilka nämns ovan under rubriken Bakgrund.

I ärendet *Förstärkt gemensam upphandlings- och inköpsorganisation* behandlas organisationen av upphandlings- och inköpsarbetet inom kommunkoncernen, bland annat genom införandet av ett gemensamt kategoribaserat arbetssätt samt inrättandet av ett inköpsråd.

I ärendet *Centralupphandling av gemensamt upphandlingssystem (e-upphandlingsstöd) och avtalshanteringsystem* behandlas behovet av att skapa

gemensamma processer och begrepp samt systemstöd och strategi för digitalisering av upphandlings- och inköpsarbetet. Detta ska bidra till ett effektivt stöd i hela inköpsprocessen och ska möjliggöra dataanalys, vilket är en förutsättning för att uppnå ett effektivt inköpsarbete.

Arbetet inom Projekt VINST har utifrån besluten i de två ärendena bland annat bestått i att definiera stadens gemensamma inköpsprocess, där nyckelprocesserna inom inköpsarbetet ska utgöra ett stöd i allt inköpsarbete. Till processerna har processdokumentation tagits fram i form av vägledningar, vilka ger stöd i hanteringen av de olika stegen i processerna. Stadsledningskontoret bedömer att den gemensamma inköpsprocessen utgör en viktig grund för ett framgångsrikt inköpsarbete, och har därför införlivat den i programmet.

Ett annat resultat av Projekt VINST är arbetet med att införa ett kategoribaserat arbetssätt. Detta innebär att verksamhet och inköp knyts samman i kategoriteam och tillsammans arbetar fram strategier och förbättringsförslag för inköpskategorier utifrån en vedertagen metodik. Detta syftar även till att lyfta inköp till att bli en strategisk ledningsfråga och ge kommunkoncernens ledning verktyg att påverka strategiska och taktiska beslut inom inköpsområdet.

När detta ärende skrivs har en pilotkategori permanentats, två kategorier kommit långt i sitt initiala arbete och ytterligare två är under planering. De tvärfunktionella team som formeras för att arbeta med respektive kategori, har utmärkta förutsättningar för att kunna upprätthålla en god marknadskänedom och omhänderta och göra avvägningar av olika mål för kategorin. För att arbetet på lång sikt ska resultera i ett effektivt inköpsarbete, med en stor potential för samverkan över hela staden, föreslår stadsledningskontoret att programmet innehåller krav på att förvaltningar och bolag ska bidra med resurser till det gemensamma kategoriarbetet under programmets giltighetstid.

Slutligen har stadsledningskontoret, vid utarbetande av föreliggande förslag till program, tagit hänsyn till att innehållet i nuvarande program till stora delar fortfarande är relevant. Vid den förra revideringen gjordes ett omfattande arbete, där innehållet anpassades till att bättre motsvara den roll som upphandling och inköp kommit att få för uppfyllande av samhällsliga mål och dess bidrag till verksamhetsutveckling. Detta har utvecklats vidare i och med föreliggande förslag till program.

Benämningen av programmet

Stadsledningskontoret anser att det är angeläget att tydligare betona vikten av att beakta hela inköpsprocessen, med fokus på förarbete och en aktiv avtalsförvaltning, och föreslår därför att programmet ges benämningen ”Stockholms stads program för inköp”.

I samband med att stadens gemensamma inköpsprocess tagits fram, har betoningen legat på att det är hela inköpsprocessen, från behov till betalning, som är avgörande för ett effektivt inköpsarbete. Med hela inköpsprocessen avses således arbetet med analys och strategisk planering inför ett inköp (inklusive behovs- och marknadsanalys), upphandling, avrop, fakturahantering och en kontinuerlig och aktiv avtalsförvaltning. Målet är att uppnå en sammanhållen digital inköpsprocess.

Fokus har länge legat på den lagstyrda delen av processen, det vill säga själva upphandlingssituationen, vilket inte är tillräckligt för att uppnå ett ändamålsenligt och effektivt inköpsresultat. Syftet med att ändra benämningen på programmet är att flytta detta fokus till att omfatta hela inköpsprocessen.

Klimat och miljö samt djurskydd och etisk handel

I förslaget till program har skrivningen kring inköpsarbetets roll för att uppnå mål gällande miljö och klimat samt djurskydd och etisk handel förstärkts jämfört med det hittillsvarande programmet. Inköp är ett strategiskt verktyg för att uppnå stadens hållbarhetsmål. En tydlig koppling görs också till stadens miljöprogram, som är under revidering när detta ärende skrivs, där de olika målen som anges i miljöprogrammet ska inkluderas i ställningstaganden i samband med upphandlingar och inköp. Miljöprogrammets mål, och hur inköpsarbetet ska ske utifrån dessa, konkretiseras i de tillämpningsanvisningar som hör till programmet (se nedan under rubriken Tillämpningsanvisningar till programmet).

Stadsledningskontoret föreslår att en tydlig skrivning förs in gällande att inkludera etisk handel generellt och djurskydd och antibiotikaanvändning specifikt i inköpsarbetet. En hänvisning görs också till att stadens matstrategi *God, hälsosam och klimatsmart mat*, ska utgöra en vägledning i arbetet för att ställa krav i samband med upphandling av måltider och livsmedel med lägre miljö- och klimatpåverkan.

Etisk handel gäller även andra inköp. Staden mål är att varor som staden upphandlar ska vara producerade under hållbara förhållanden och av ansvarsfulla leverantörer, där anställda ges en god arbetsmiljö och goda anställningsvillkor. Etisk handel omfattar också att korruption i produktionsledet ska motverkas med kraft. Stadsledningskontoret föreslår därför att detta lyfts fram i programmet.

Roller och ansvar för att programmet ska få genomslag

Varje nämnd och bolag har ansvar för hela inköpsprocessen, för affärsmässigheten och för efterlevnaden av lagar, regler och styrdokument. Stadsledningskontoret anser att nämnder och bolag ska utse de funktioner som bedöms nödvändiga för att uppfylla ansvaret inom inköpsområdet i enlighet med programmet.

Stadsledningskontoret föreslår i samband med nytt förslag till program att förvaltningar och bolag ska utse en funktion som inköpsansvarig. Den funktionens roll ska vara att underlätta kontakter inom inköpsarbetet, såväl internt som externt. Det kan handla om att det finns behov av att utse medarbetare för till exempel deltagande i nätverk, arbetsgrupper eller liknande.

Det är viktigt att staden kan erbjuda en enkel och tydlig väg in för företag och andra intressenter när det gäller inköpsfrågor. Det är också angeläget att behovet av kommunikation inom staden kan ske på ett effektivt sätt.

Programmets giltighetstid

Stadsledningskontoret föreslår att programmet ges en giltighetstid som i huvudsak omfattar mandatperioden. Nuvarande och tidigare program för upphandling och inköp har inte haft en tydlig giltighetstid, men har i princip alltid varit föremål för revidering i samband med ny mandatperiod. Förslaget är att programmets giltighetstid är 2020 till

och med 2023. Det sträcker sig då ett år in i nästa mandatperiod, för att ge tid till eventuell uppdatering.

Meddelarfrihet och meddelarskydd

Med anledning av ny lagstiftning inom området, lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter, som trädde ikraft den 1 juli 2017, uppdaterades stadens klausul för meddelarfrihet och meddelarskydd 2017 och den nya klausulen beslutades i kommunfullmäktige den 4 september 2017 (dnr 104-2088/2016).

Det har funnits ett behov av att förtydliga omfattningen och innebörden av klausulen, då det har rått vissa oklarheter om vilka typer av verksamheter som omfattats samt i vilken typ av kontrakt som klausulen ska tillämpas. Stadsledningskontoret har därför förtydligat att meddelarfrihet och meddelarskydd omfattar kontrakt som avser upphandling av drift av verksamhet (så kallade driftentreprenader) inom skola, förskola och fritidsverksamhet samt vård och omsorg, och föreslår att en uppdatering av klausulen görs enligt förslag i bilaga 2.

Klausulens omfattning och krav på leverantörer är i övrigt oförändrade.

Tillämpningsanvisningar till programmet

Stadsledningskontoret har i uppdrag att utfärda tillämpningsanvisningar till programmet, vilka ska komplettera programmet och ge praktisk vägledning i inköpsarbetet.

Nuvarande tillämpningsanvisningar omfattar dels generella anvisningar kring hur upphandling och inköp genomförs, dels bilagor gällande specifika områden såsom till exempel socialt ansvar, miljöhänsyn och innovationsupphandling.

Stadsledningskontoret föreslår att tillämpningsanvisningarna uppdateras med hänsyn till att den processdokumentation och de vägledningar som tagits fram inom Projekt VINST utgör ett stöd för inköpsprocessen. Det betyder att tillämpningsanvisningarna kan fokusera på organisation, uppföljning samt strategier för stadens inköpsarbete, istället för att beskriva upphandlingsprocessen och arbetet med avtalsförvaltning, vilket framgår av vägledningarna.

Vägledningarna innehåller också stöd i hur olika hänsyn och mål, utifrån lagstiftning, kostnadseffektivitet, affärsmässighet samt olika styrdokument, måste vägas mot varandra i samband med upphandlingar. Detta stöd kan även fortsättningsvis behandlas och vid behov fördjupas i separata bilagor till tillämpningsanvisningarna.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden,

överförmyndarnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsens råd för Agenda 2030. Kyrkogårdsförvaltningen och trafikkontoret har svarat med kontorsyttranden.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 november 2019 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen och att justera paragrafen omedelbart.

Reservation anfördes av Salar Rashid m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Rashid Mohammed m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Fredrik Lindstål (C), Andrea Hedin m.fl. (M), Jessica Sjönell (L) och Magnus Runsten (MP), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Ofelia Namazova Venneman (KD) som instämde i särskilt uttalande av Fredrik Lindstål (C), ledamoten Andrea Hedin m.fl. (M), ledamoten Jessica Sjönell (L) och ledamoten Magnus Runsten (MP).

Ersätтарыttrande gjordes av Maria Jansson (Fi) som instämde i reservation av Rashid Mohammed (V).

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 september 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen delar i huvudsak stadsledningskontorets förslag till uppdatering av tidigare program för Upphandling och inköp.

Kommunfullmäktige kommer att anta ett nytt program, ”Stockholms stads program för inköp 2020 – 2023”. Till programmet kommer kommunstyrelsen att ta fram tillämpningsanvisningar som exempelvis innehåller förslag på klausuler som stadens nämnder och bolag ska använda i sina upphandlingar och avtal, när det är motiverat och lämpligt med utgångspunkt utifrån verksamhetens art och kontraktets utformning.

Det är mycket bra att förslaget så tydligt betonar att stadens inköpsverksamhet utgör en strategisk ledningsfråga och att inköpsverksamheten därigenom kan bidra till utveckling av stadens verksamheter.

Det finns dock några saker i förslaget som arbetsmarknadsförvaltningen särskilt vill peka på och där programmet skulle kunna tjäna på ännu större tydlighet.

I förslaget redovisas den grundlagsskyddade meddelarfriheten som möjliggör för offentligtanställda att utan risk för efterforskning eller repressalier lämna uppgifter om

verksamheten. Vidare redovisas att motsvarande meddelarskydd finns för privatanställda inom områdena samt inom vård och omsorg, skola, förskola och fritidsverksamhet.

I förslaget till uppdatering föreslås att den framtagna klausulen för meddelarfrihet och meddelarskydd ska användas i kontrakt som avser upphandlingar av driftentreprenader.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att all verksamhet ska omfattas av denna klausul då verksamheten som bedrivs är finansierad med skattemedel. Klausulen bör inte begränsas till så kallade driftentreprenader.

För tydlighetens skull bör det också tilläggas att med verksamheten ”skola” avses även den omfattande andel upphandlad verksamhet som nämnden bedriver inom vuxenutbildningen, till 80 - 85%, och som inte bedrivs som driftentreprenad.

I förslaget talas om att det är av största vikt att det finns en aktiv avtalsförvaltning och att uppföljning av kontrakt/avtal är centralt som en framgångsfaktor. Förvaltningen anser att förslaget borde förtydligas så att det för samtliga kontrakt o/e avtal som staden ingår framgår att det finns en tydlig plan för förvaltning av kontraktet/avtalet. Det bör klargöras var någonstans i organisationen och hur och av vem kontraktet o/e avtalet ska förvaltas och följas upp. Det bör samtidigt klargöras att det i alla stadens nämnder och bolag avsätts erforderliga resurser för att förvaltning och uppföljning ska kunna ske i praktiken.

För att löpande utveckla stadens inköp bör även en tvärfunktionell stadsövergripande funktion inrättas för att möjliggöra samarbete mellan nämnder med syftet att stödja arbetet med förvaltning och uppföljning. Detta ökar även förutsättningar för en enhetlighet i uppföljning och kvalitetssäkring gentemot leverantörsledet.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att förslaget till program kan förtydligas vad gäller roller och funktioner i nämnder och bolag. Med utgångspunkt från alla nämnders och bolags rätt att organisera sin verksamhet på bästa sätt så konstateras att programmet inte tydligt anger vilka roller och funktioner som åligger respektive nämnd och bolag. Förslaget till program innehåller bra beskrivningar under rubriken Organisation och ansvar. Trots detta riskeras förutsättningarna för att inköpsfrågorna inte utvecklas till att bli det strategiska område det behöver vara. Detta på grund av att förslaget till program saknar en tydlighet under rubriken Funktion och roller utöver inköpsansvarig. Förvaltningen anser att kommunfullmäktige har en möjlighet att ange en lägsta nivå för att uppnå de verksamhetsmässiga fördelar, som kan möjliggöras genom att inköpsfrågorna får den strategiska betydelsen som anges i förslaget till program.

Programmets påverkan på det interna arbetet inom förvaltningen

Förslaget till program medför att förvaltningen behöver göra en översyn av det interna inköpsstrategiska arbetet inkluderat avtalsförvaltning och avtalsuppföljning. Översynen behöver omfatta nuvarande funktioner och resurser för att uppnå en tydligare struktur och skapa förutsättningar för nämnden att uppnå kommunfullmäktiges målsättningar.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 november 2019 att anse remissen besvarad i enlighet med kontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S), *bilaga 1*

Reservation anfördes av Rose-Marie Rooth m.fl. (V), *bilaga 1*

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 1 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Upphandling och inköp är av stor strategisk betydelse för Staden och inte minst för exploateringskontoret. Kontoret är positivt till att för Staden gemensamma strategiska perspektiv och frågor vad gäller upphandling och inköp lyfts fram. Programmet ger en god vägledning och stöd för kontorets övergripande övervägande vad gäller upphandling av främst tekniska konsulttjänster och mark- och anläggningsentreprenader (t ex exploateringsnämndens beslut "Upphandling tekniska konsulttjänster", dnr E2019-01301).

Exploateringskontoret ser positivt på förslaget till ändrat namn för programmet. Det föreslagna namnet - Stockholms stads program för inköp 2020-2023 - markerar tydligt att upphandling är en process som syftar till att skapa bästa möjliga förutsättningar för stadens inköp av varor, tjänster, byggentreprenader etc.

Kontoret instämmer helt i den förstärkta betoningen av kostnads-medvetenhet, utvecklad beställarkompetens och aktiv avtalsupp-följning i alla delar av inköpsprocessen.

Kontoret noterar att det i förslaget lyfts fram nämnder och bolags ansvar för avtalsförvaltning av ingångna avtal och att kommun-koncernens gemensamma inköpsrelaterade system används. Kontoret är positiv till att detta ansvar förtydligas och lyfts fram.

Kontoret instämmer med strävan att förbättra dialogen och sam-verkan internt i Staden (förvaltningar och bolag). Kontoret anser dock att förslaget att respektive nämnd och bolag ska inrätta en funktion som "inköpsansvarig" bör omprövas. Kontoret är positiv till att de behov som funktionen ska tillgodose får en tydlig lösning. Befattning som ansvarig för inköp är, i synnerhet för en be-ställarorganisation som exploateringskontoret, en väsentlig del i chefsansvaret i linjeorganisationen. I sin förlängning är förvaltningschefen inköpsansvarig. En möjlig befattningsbenämning kan vara "inköpslots", "inköpskoordinator" eller motsvarande.

Kontoret ser betydande fördelar för Staden att kategoristyrningen vad gäller tekniska konsulttjänster och entreprenader genomförs. Finansieringen av detta arbete bör ske med centrala medel. För-slaget innebär att berörda förvaltningar och bolag ska finansiera detta arbete vilket kan riskera ambitionsnivån för detta arbete i det fall berörda förvaltningar och bolag gör olika bedömning av hur arbetet med kategoristyrning i praktiken bör genomföras. Ex-ploateringskontoret ser för Staden betydande fördelar med ett ambisöst arbete vad gäller kategoristyrning. I

förlängningen ser kon-toret även ett betydande behov av att Staden söker nära samver-kan med de större offentliga beställaren av tekniska konsulttjänster och entreprenader i regionen, främst Trafikverket och Region Stockholm.

I förslaget anges att nämnder och bolag ansvarar för att inköp används som medel för att kvalitetsutveckla verksamheten samt driva utvecklingen i innovativ riktning. Att inköpsverksamheten pekas ut som strategisk för verksamhetsutvecklingen är bra och nödvändigt. Utifrån kontorets erfarenheter och uppdrag är dock inte ökad användning av så kallade innovationsupphandlingar det väsentligaste redskapet i detta arbete. Kontorets strategi för köp av tekniska konsulttjänster är att ingå ramavtal med ett fåtal leverantörer i syfte att under avtalsperioden, längst fyra år, utveckla en stark affärsrelation. Kontoret ser betydande fördelar och möjligheter att under ramavtalstiden tillsammans i dialog med, och mellan, leverantörerna utveckla såväl bättre tekniska lösningar som effektivare arbetssätt. Att förbättra systematiken i Stadens kunskapsinhämtning, både nationellt och internationellt, samt att etablera kontakt med relevanta forskningsmiljöer är viktiga delar i detta arbete. Vad gäller tekniska lösningar är frågor om att utveckla kraven i Stadens egna Tekniska handbok av stor betydelse och att detta görs utifrån ett helhetsperspektiv vad gäller genomförande- och driftskostnader i ett hållbarhetsperspektiv.

Kontoret instämmer vidare med den förstärka betoningen av hållbarhetsperspektiv i Stadens inköpsverksamhet. I Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande pekas bland annat på "etisk handel" som ett viktigt mål för inköpsarbetet medan det i förslaget till program talas om "rättvis handel". Kontoret ser ett värde i enhetliga och tydligt definierade begrepp.

Under rubriken "Rättvis handel" pekas på att korruption i produktionsledet ska motverkas och att Staden där det är möjligt och bedöms lämpligt ska ställa särskilda krav för att motverka detta. Denna skrivning bör förtydligas och skärpas. Enligt kontorets mening ska korruption i alla situationer motverkas och om rättsliga förutsättningar saknas för att göra detta på bästa möjliga sätt bör Stadens påtala detta för lagstiftaren. Programmet bör förstärkas och kompletteras med tydliga affärsmässiga förhållningssätt som går betydligt längre än lagkraven och som syftar till att ytterligare stärka tilliten och förtroendet för Stadens inköpsarbete hos allmänheten och hos marknadernas aktörer.

I förslaget uppmärksammas behov av förtydligande vad gäller tillämpningen av lagen om meddelarskydd för vissa enskilda verksamheter. Anställda i tekniska konsultföretag eller entreprenadföretag omfattas inte av dessa regler. Kontorets uppfattning är att det vore värdefullt, för att ytterligare säkerställa att lagkrav och höga krav på affärsmässighet iaktas i att Staden överväger införandet av en visselblåsarfunktion för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos Stadens leverantörer.

Avslutningsvis vill kontoret lyfta fram två behov som kontoret pekade på i sitt remissvar år 2017 vad gällde "Förstärkt gemensam upphandlings- och inköpsorganisation". För det första att Staden centralt erbjuder kompetensutveckling

för beställare och för det andra, att Staden har gemensam spetskompetens vad gäller konsult- och entreprenadjuridiska frågor.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 november 2019 att godkänna och överlämnar kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen och att ärendet omedelbart justeras.

Reservation anfördes av Linda Agetoft m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Lars Bäck m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Dennis Wedin m.fl. (M), Emilie Fors (L), Martin Hansson (MP) och Isak Kupersmidt (C), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Lisa Fuglesang (KD) som instämde i särskilt uttalande av Dennis Wedin m.fl. (M), Emilie Fors (L), Martin Hansson (MP) och Isak Kupersmidt (C).

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 7 november 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattningsvis ställer sig fastighetskontoret positivt till de föreslagna förändringarna och konstaterar samtidigt att ett flertal förslag kräver mer resurser för att kunna genomföras. En preliminär bedömning är att om samtliga föreslagna förändringar genomförs så skulle kontoret behöva förstärka organisationen med en till två medarbetare. Kontoret vill också poängtera att det är av högsta vikt att de aktiviteter som definieras i programmet är så öppna och anpassningsbara att de är till nytta för förvaltningar och bolag med varierande komplexitet i sin verksamhet.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 november 2019 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av Tobias Johansson m.fl. (V), bilaga 1.

Reservation anfördes av Alexander Ojanne m.fl. (S), bilaga 1.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 november 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på förslaget till uppdaterat program för inköp och anser att det är bra att hela processen betonas från behov till betalning. Detta är avgörande för ett effektivt inköpsarbete. En tydliggjord inköpsprocess är ett viktigt verktyg för att förvaltningen ska kunna uppnå kommunfullmäktiges inriktningsmål.

Kategoristyrkt arbetssätt både centralt för Stockholms stad och för förvaltningen kommer att öka kostnadseffektiva inköp. Det är bra att programmet betonar kontinuerlig intern och extern samverkan, det uppmuntrar till ännu mer samverkan mellan förvaltningar. En samverkad kunskapsinhämtning, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte blir till stor hjälp för förvaltningen i inköpsfrågor.

Det nya programmet betonar även att stadens verksamheter ska gå före och visa vägen. Det kräver en väl utvecklad beställarkompetens och kostnadsmedvetenhet som innebär att förvaltningen behöver arbeta ännu mer aktivt med olika kompetensinsatser.

I övrigt ser förvaltningen ser inga större förändringar mot tidigare program.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 november 2019 att godkänna och överlämna förvaltningarnas tjänsteutlåtande som svar på remissen samt att förklara beslutet omedelbart justerat.

Reservation anfördes av Torun Boucher m.fl. (V), bilaga 1.

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S), bilaga 1.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att de mål som ställs för stadens inköpsorganisation och i förlängningen för de leverantörer som vill lämna anbud till staden, är förväntade med

tanke på att staden är en stor inköpare inom den offentliga sektorn. Programmet ligger dessutom väl i linje med den nationella upphandlingsstrategin.

Förvaltningen har dock några synpunkter och önskemål om förtydliganden.

I det tidigare programmet fanns följande text under rubriken Kommunfullmäktiges inriktningsmål:

Avvägningar mellan inriktningsmålen beror på vilken vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas. Krav som ställs inom respektive målområde ska också noggrant analyseras utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet.

Många av de krav som förväntas ställas ser förvaltningen som kostnadsdrivande. Exempelvis sysselsättningskrav, d.v.s. att i upphandlingen verka för arbetsintegration med fokus på målgrupper som står långt från arbetsmarknaden. Även miljökrav kan vara kostnadsdrivande. I det tidigare programmet gavs viss vägledning kring vilka avvägningar som ska göras, någon motsvarande vägledning finns inte i den version som nu föreslås. Flera av målområdena är något motsägelsefulla och en vägledning kring hur olika områden ska prioriteras gentemot varandra hade varit önskvärd. Förvaltningens synpunkter nedan avser främst målområdenas förhållande till varandra.

Under rubriken *Arbetsmiljö* anges:

I de upphandlingar där det bedöms nödvändigt med hänsyn till upphandlingens art, ska staden därför ställa krav på att leverantören, vid sin verksamhet i Sverige, säkerställer en god arbetsmiljö och goda anställningsvillkor för sina anställda i nivå med svensk lagstiftning.

Utöver att det bedöms som nödvändigt att ställa krav på god arbetsmiljö bör det också framgå att det måste bedömas förenligt med upphandlingslagstiftningen. De särskilda kontraktvillkor som ställs ska nämligen ha anknytning till det som upphandlas och det är tveksamt till om god arbetsmiljö för leverantörens anställda kan anses ha sådan anknytning. Om sådana krav ändå ska ställas bör staden komma med metoder som vägleder hur uppföljning av arbetsmiljökravet ska bedömas och utföras på ett kostnadseffektivt sätt. Goda anställningsvillkor är en annan sak och behöver därför inte förtydligas. Det regleras särskilt i LOU att sådana krav får ställas.

Angående förhållandet mellan *En mångfald av aktörer och en väl fungerande konkurrens* och *Samverkan inom staden*:

Det framgår att det är viktigt att ett tillräckligt antal leverantörer väljer att lämna anbud och att hänsyn ska tas till små leverantörer. Samtidigt framgår det i stycket Samverkan inom staden att staden ska dra nytta av sina stora inköpsvolymerna genom samordning, där så är lämpligt. Här skulle vi önska ett förtydligande. Hur förhåller sig detta, att dra nytta av stora inköpsvolymerna och samordning, till ambitionen att ta hänsyn till små leverantörer? Att dela upp upphandlingar i mindre delar anses underlätta för små och medelstora leverantörer. Det finns till och med en skyldighet i LOU att överväga, och informera om sitt övervägande, att dela upp kontrakt. Här vill vi ha ett förtydligande av vilka av dessa målområden som ska anses ha företräde. Förvaltningen önskar också ett förtydligande av vad som här avses med "lämpligt", om det betyder att det är lämpligt för staden, eller att det är lämpligt genom att det inte skulle försämra små leverantörers möjlighet att lämna anbud.

Sammantaget vill förvaltningen särskilt betona behovet av vägledning kring prioritering av olika målområden inom inköpsprocessen.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 november 2019 att tillstyrka remissen och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 15 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Utöver personalkostnader är inköpskostnaderna en av de största utgiftsposterna staden har. Så också vad gäller kyrkogårdsförvaltningens verksamhet. Det är därför bra att staden tydliggör inköpsarbetets strategiska betydelse och att detta sätts i samband med utveckling av stadens verksamheter. Det är av yttersta vikt att förvaltningar erhåller rätt kvalitet på sina inköp utifrån de behov som verksamheten ställer samt att inköpen är kostnadseffektiva. Stockholm stads program för inköp är ett viktigt instrument i detta arbete. Förvaltningen ställer sig bakom de intentioner och förändringar som beskrivs och föreslår kyrkogårdsnämnden att tillstyrka remissen och överlämna detta tjänsteutlåtande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 november 2019 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen samt att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Jakob Sahlin (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Rikard Warlenius (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Katarina Luhr (MP), Torbjörn Erbe m.fl. (M), Christoffer Jönsson (L) och Gunnar Caperius (C), *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 november 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen ställer sig positiv till stadens nya program för inköp. Det är ett välarbetat, tydligt och lättförståeligt styrdokument.

Justering till kommunfullmäktiges nya inriktningsmål

Under inriktningsmålet "En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden" beskrivs innovation som ett sätt att ta tillvara på leverantörers idéer för att

främja nya tekniska lösningar och arbetssätt. Miljöförvaltningen välkomnar stadsledningskontorets syn på att det ska ges utrymme för innovation vid upphandlingar, och vill framför allt lyfta fram användningen av funktionsupphandling: genom att uttrycka identifierade behov som ett önskat funktionskrav låser man inte leveransen eller utförandet till en särskild teknik, arbetsmetod eller produkt utan möjliggör för leverantörerna att bestämma hur lösningen ska se ut. Ett lysande exempel på detta är de gemensamma miljökraven för entreprenadupphandlingar (Stockholms stad, Göteborg stad, Malmö stad och Trafikverket), där fordon/maskinkrav har bäddats in i en funktion för att minska den fossila användningen med 20% utöver rådande reduktionspliktsnivå. Då vet utföraren ramarna och fordonen/ maskinerna har en tekniknivå, och sedan är det upp till utföraren själv att innovativt klara miljökraven.

Benämning av programmet

Miljöförvaltningen instämmer med stadsledningskontoret att ändringen på programmets benämning från ”Stockholms stads program för upphandling och inköp” till ”Stockholms stads program för inköp” gör det tydligare att upphandling och inköp inte är olika saker utan att inköp är en övergripande process där upphandling är en del av arbetet.

Gemensam inköpsprocess och kategoribaserat arbetssätt

Miljöförvaltningen ställer sig positiv till att inkludera inköps-processen och processramverket i programmet då det tydliggör alla processer som tillhör inköpsprocessen. Förvaltningen anser dock att det cirkulära arbetet i den strategiska inköpsprocessen inte framgår så bra i figuren över stadens inköpsprocess (figur 1) Illustrationen ger ett ganska linjärt intryck då pilen som ska symbolisera det cirkulära (längst till vänster) knappt är synlig. Upphandlings-myndighetens bild (figur 2) över inköpsprocessen anser förvaltningen bättre visar på vikten av att den kunskap som inhämtas under avtalsförvaltningen används som underlag vid nästa upphandling.

Figur 1 Stadens inköpsprocess

Figur 2 Upphandlingsmyndigheten

I programmets inledning (sid 3) betonas att kontinuerlig intern och extern samverkan är av största vikt för att nå stadens övergripande mål. Samverkan är av största vikt inom det kategoristyrda arbetssättet men det är också viktig som ett verktyg för att utveckla stadens verksamheter och uppfylla stadens mål för inköp. Samverkan ska syfta till kunskapsinhämtning och kunskaps-spridning och ge möjligheter att dela erfarenheter.

Miljöförvaltningen ser ett ökat behov av samordning mellan förvaltningar och bolag inom kategoriarbetet där intern samverkan hittills har gett goda resultat. Miljöförvaltningen ställer sig därför positiv till att programmet innehåller krav på att förvaltningar och bolag ska bidra med resurser till det gemensamma kategoriarbetet och att samverkan betonas i programmet. Vid kategoriarbetet är det av stor betydelse att alla stadens olika verksamheter blir representerade i de olika kategorierna för att säkerställa att hela stadens behov blir tillgodosedda. Detta leder till ett bättre underlag vid det gemensamma arbetet, erfarenhetsutbyte och bidrar till målen om en lärande och innovativ inköpsorganisation. Utifrån detta borde kravet på stadens förvaltningar och bolag att bidra med resurser inte bara gälla under programmets giltighetstid utan ses som en förutsättning för att nå stadens mål för inköp. Samtidigt vill förvaltningen betona betydelsen av att de enskilda medarbetarna i de olika kategorierna ges tid och möjlighet att bidra med sin specialkompetens och inte känner sig tyngda av ansvaret.

Miljöförvaltningen vill lyfta vikten av strategisk kommunikation som en viktig del för att inköpsprocessen ska fungera väl. Av erfarenhet från Kemikaliecentrums medverkan på serviceförvaltningen samt från kontakt med stadsdelarna och förskolor finns behovet av ett bättre informationsflöde och kompetenshöjning hos

framförallt beställarna. Det finns behov att öka kännedomen hos beställare om stadens avtal och hur avrop går till. Detta skulle även kunna öka avtalstroheten.

I programmet lyfts aktiv avtalsförvaltning som en viktig del i stadens inköpsprocess. Miljöförvaltningen instämmer i att en aktiv avtalsförvaltningen är av central betydelse, staden måste följa upp att dess leverantörer levererar enligt avtal och att stockholmarna får mesta möjliga service och nytta för sina skattepengar. En god avtalsförvaltning ger i sin tur goda förutsättningar inför nya upphandlingar. En god kommunikation med beställarna är viktig för avtalsförvaltningen för det är hos beställarna kunskapen finns om hur väl avtalen fungerar i verksamheten. Serviceförvaltningen utvecklar just nu organisationen kring avtalsförvaltning och detta välkomnas av miljöförvaltningen som ser att stora behov finns, en del kategorier inom upphandling saknar detta helt idag.

Klimat och miljö

För att delarna kring hållbarhetskrav ska fungera på det sätt som programmet anvisar anser miljöförvaltningen att det behövs extra resurser hos serviceförvaltningen eller stadsledningskontoret för att koordinera arbetet vid framförallt centralupphandlingar med att ställa krav och följa upp den breda palett av hållbarhetskrav som finns.

Staden upphandlar i sin tur entreprenörer eller konsulter som gör inköp för stadens räkning i exempelvis byggande, drift och underhåll. Miljöförvaltningen vill betona vikten av att dessa har krav på sig och ansvarar för att hållbarhetskraven ställs i förfrågningsunderlaget för varor som köps in till tjänsterna de ska utföra.

Miljöförvaltningen anser att det är bra att programmet i stort hänvisar till stadens miljöprogram och de handlingsplaner som hör till detta. På motsvarande sätt borde även göras för skrivningarna gällande djurskydd och antibiotikaanvändning, som annars riskerar att bli väl detaljerade. Miljöförvaltningens förslag är att detta istället lyfts i tillämpningsanvisningarna till programmet.

Stadsledningskontoret föreslår vidare i sitt tjänsteutlåtande en skrivning gällande etisk handel som ska inkluderas generellt i programmet. Begreppet *etisk handel* förekommer dock inte i programmet (förutom på ett ställe i samband med god djurhållning). *Rättvis handel* lyfts under stadens tredje inriktningsmål: ”En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden” och är en internationell gemensam definition som erkänts av Europa-parlamentet och Europeiska Kommissionen. Etisk handel har ingen klar organisationsbas utan baseras oftast på FN-organet ILO:s (International Labour Organization) kärnkonventioner. För att minska risken för att blanda ihop begreppen bör begreppens innebörd förtydligas i programmet.

Roller och ansvar

Stadsledningskontoret föreslår i sitt tjänsteutlåtande att förvaltningar och bolag ska utse en funktion som inköpsansvarig för att underlätta kontakter inom inköpsarbetet, såväl internt som externt, och kunna erbjuda en enkel väg in för

externa företag och intressenter vid inköpsfrågor. Miljöförvaltningen instämmer och anser att det är en nödvändig roll för att kunna uppfylla programmets syfte.

Tillämpningsanvisningar

Miljöförvaltningen vill understryka att det är viktigt att tillämpningsanvisningarna som tas fram till programmet harmoniserar med miljöprogrammet och de handlingsplaner som finns för att det på ett tydligt sätt ska framgå hur målen för inköp ska uppnås.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 november 2019 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande och att ärendet omedelbart justeras.

Reservation anfördes av Ingela Edlund (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Joakim Andersson (V), *bilaga 1*.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 november 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget och de förändringar som föreslås i det nya programmet för inköp. Serviceförvaltningen tycker att programmet pekar på en tydlighet för hur staden ska bedriva sitt inköpsarbete och hur inköp bidrar till att uppfylla stadens mål. För att nå stadens övergripande mål är det viktigt att en kontinuerlig intern och extern samverkan sker.

Förvaltningen ser många fördelar med att hela staden arbetar enligt samma inköpsprocess där upphandling är en del av inköpsarbetet. Att arbeta kategoristyrtd kommer att ge staden en bättre kontroll av de inköp som görs, men ger också en möjlighet till effektivitetsvinster i inköpen inom respektive kategori. Det kommer också att innebära att staden kan agera med en affärsmässighet på marknaden och bidra till en långsiktigt sund konkurrens.

Förvaltningen ser positivt på att aktiv avtalsförvaltning lyfts fram och att en delprocess gäller avtal. Det är viktigt att ingångna avtal efterlevs i hela stadens organisation och att de varor och tjänster som levereras har rätt kvalitet till rätt pris.

Förvaltningen tycker att kapitlet om organisation och ansvar är en oerhört viktig del av hela inköpsarbetet. För att inköpsarbetet ska bli effektivt krävs att resurser avsätts för detta och att stadens inköpssystem används i större utsträckning än vad det görs idag.

Förvaltningen anser att staden bör införa obligatorisk utbildning för de som ska arbeta i stadens verktyg för upphandling och avtalsförvaltning i samband med driftsättning av systemstöden. Detta för att stadens mål med programmet ska uppnås.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 november 2019 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen på remiss om uppdatering av programmet för upphandling och inköp samt att paragrafen justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Alexandra Mattsson Åkerström, Jackie Nylander båda (V), Karin Gustafsson, Lotten Hammar, Arvid Vikman alla (S). *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Anna Rantala Bonnier (Fi) som instämde i reservation av Alexandra Mattsson Åkerström, Jackie Nylander båda (V), Karin Gustafsson, Lotten Hammar, Arvid Vikman alla (S).

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det föreslagna programmet som helhet tydliggör inköpsarbetets strategiska betydelse för utveckling av stadens verksamheter. Programmet kan komma att utgöra ett stöd vid förvaltningarnas arbete med och överblick över förvaltningens inköp. Nedan framgår programmets huvudsakliga innehåll samt förvaltningens förslag på förtydliganden redovisade under respektive rubrik.

Stadens gemensamma inköpsprocess

Under rubriken förklaras att stadens gemensamma inköpsprocess består av nyckelprocesser samt processer för styrning och stöd relaterat till inköpsarbetet. Det framgår inte i programmet vilka processer för styrning och stöd som avses och förvaltningen föreslår att det tydliggörs.

Nyckelprocesserna omfattas var för sig av ett antal steg. Förvaltningen föreslår att ett sista steg, "Utvärdering och reflektion" ska läggas till varje nyckelprocess.

Det tydliggörs vidare att en viktig del av arbete är att sprida erfarenheter som görs i respektive del av processen. Förvaltningen önskar att det tydliggörs hur den spridningen av erfarenhet ska ske inom staden.

Syftet med de två ovannämnda förslagen är att säkra att bra resultat och goda erfarenheter tas tillvara samt att så långt möjligt hindra att mindre lyckade beslut och val återupprepas.

En modern storstad med möjligheter och valfriheter för alla

Under nämnd rubrik föreslås att staden ska uppmuntra fler aktörer till att bidra med kunskap och erfarenheter för att skapa ett brett utbud av verksamheter till stockholmarna. Förvaltningen önskar ett tydliggörande om det är ett arbete som

kommer att ske gemensamt och centralt i staden, utöver att respektive förvaltning har en sådan dialog med externa aktörer.

I sista stycket under nämnd rubrik fastställs att ”Möjligheten att underlätta för den idéburna sektorn att delta i upphandlingar och valfrihetssystem ska tas tillvara när så är lämpligt”. Förvaltningen föreslås att meningen skrivs om på följande sätt ”Upphandlingar och valfrihetssystem ska så långt möjligt underlättas för att möjliggöra för den idéburna sektorn att delta”. Syftet med omskrivningen är att betona vikten av att staden gör vad den kan för att utöka samverkan med civilsamhället.

Motverka diskriminering

Under rubriken framgår ”Staden ska i sitt inköpsarbete även beakta möjligheten att öka tillgängligheten för personer med funktionsvariation”. Förvaltningen föreslår att meningen skrivs om på följande sätt, ”Staden ska i sitt inköpsarbete ställa krav för att öka tillgängligheten för personer med funktionsvariation så långt det är möjligt”. Syftet med omskrivningen är att betona vikten av att staden ökar tillgängligheten inom alla områden och verksamheter.

Aktiv avtalsförvaltning

Stycket avslutas med att fastslå att erfarenheter från tidigare avtalsperioder ska fångas upp, spridas och användas i samband med nya upphandlingar. Förvaltningen önskar ett klargörande om det som avses är att erfarenheterna ska spridas inom staden, alltså mellan förvaltningar, och i så fall hur det ska ske.

Samverkan inom staden

För att effektivisera inköpsarbetet framgår det att staden ska tillämpa ett kategoristyrkt arbetssätt i den utsträckning och inom de kategorier som kommunfullmäktige fastställer. Förvaltningen föreslår att det tydliggörs vad som förväntas av förvaltningarna avseende kategoristyrkt arbetssätt samt på vilket sätt det påverkar förvaltningarnas inköp inom respektive kategori.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 november 2019 att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen samt att paragrafen omedelbart justeras.

Reservation anfördes av Jan Valeskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Maria Hannäs m.fl. (V), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Allmänt

Stadsbyggnadsnämnden är en relativt liten organisation avseende upphandling. Verksamheten utgörs till stor del av myndighetsutövning inom ett antal områden, och kostnaderna består till stor del av kostnader för egen personal, lokaler och IT. Upphandlingsbehovet består till stor del av konsultkostnader inom ett antal områden samt inköp av viss teknik med tillhörande tjänster.

Under de senaste åren har lagar, regleringar och stadens egna ambitioner inom inköpsområdet ställt successivt större krav på både genomförande och uppföljning av myndigheters upphandlings- och inköpsverksamheter. För en myndighet med en relativt liten upphandlings- och inköpsverksamhet gäller dock samma förutsättningar som för en verksamhet med en stor volym. I princip ställer en liten upphandlings- och inköpsvolym samma krav på upphandlings- och inköpsprocessen som en stor volym. Skillnaden ligger snarare i att konsekvenserna av upphandlings- och inköpsverksamhetens bedrivande blir större med en större volym.

Stadsbyggnadsnämnden ser mot denna bakgrund en stor potentiell fördel av ett mer integrerat arbetssätt inom kommunkoncernen, både för staden och för den egna verksamheten.

I själva verket har en viss utveckling i denna riktning redan påbörjats med utgångspunkt i att stadsbyggnadsnämnden och andra nämnder i staden för delar av sin verksamhet har ett starkt ömsesidigt beroende i många processer och/eller verkar på samma marknader.

Kategoristyrning

Det är svårt att dra några entydiga slutsatser rörande för- och nackdelar av den föreslagna modellen i sig. Alla exempel som lyfts fram i remissmaterialet rör kategorier där stadsbyggnadsnämnden antingen tillgodoser behovet genom centrala avtal, eller som inte berör kontorets mer återkommande utmaningar på upphandlings- och inköpsområdet.

De mest frekventa utmaningar som stadsbyggnadsnämnden möter, både upphandlingstekniskt och avseende marknadsanalys, rör konsulttjänster. En farhåga är att verksamheten kommer att få lägga en betydande del av de små resurser som finns avsatta för upphandlingsverksamhet på deltagande i processer som inte är av stor betydelse för nämndens måluppfyllelse, medan de områden som är angelägna för nämnden inte är tillräckligt stora områden för att vara intressanta ur ett stadsövergripande perspektiv och för kommunkoncernen som helhet.

Sammanfattning

Stadsbyggnadsnämnden ser positivt på det remitterade förslaget. De synpunkter kontoret har är dels farhågan att mindre behov, som ändå är väsentliga för måluppfyllelsen, inte kommer att kunna beaktas samt att den stadsövergripande organisationen kan vara resurskrävande för en liten organisation.

Trafikkontoret

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret ställer sig bakom stadsledningskontorets förslag till uppdatering av tidigare "Program för upphandling och inköp", med några synpunkter och kommentarer.

Kommentarer:

Förslaget som helhet är bra och väl genomarbetat.

Förslaget innebär dock att begreppet upphandling försvinner ur handlingens titel. Kontoret förstår argumenten för detta men föreslår att begreppet ändå borde stå kvar för bättre tydlighet.

Förslaget uppmanar till tydlighet för ställda krav i stadens upphandlingar vilket enligt vår mening är av största vikt om små företag ska kunna stimuleras att lämna anbud.

Förslaget kräver liksom tidigare program att kontoret måste avsätta omfattande resurser och tid för att uppfylla alla punkter. Kontoret anser att förslaget är bra men konsekvenserna av detta måste beaktas vid bemanning.

Gällande organisation nämns i det nya förslaget enbart att varje nämnd ska utse en inköpsansvarig och att nämnderna sedan själva ska utse övriga funktioner som bedöms

nödvändiga. Kontoret ser att det finns en risk att nomenklaturen kommer att variera från en nämnd till en annan, vilket kan skapa oklarheter vid gemensamma dialoger t.ex. när SLK vill kalla till möten, Kontoret föreslår därför att det i kommande tillämpningsanvisningar ges en fingervisning om hur en sådan organisation kan se ut.

Förslaget är av naturliga skal allmänt hållet och kontoret ser fram emot tillämpningsanvisningarna där de praktiska anvisningarna ges större spelrum.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 november 2019 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av Karin Lekberg m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Tina Kratz m.fl. (V), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 22 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till "Stockholms stads program för inköp 2020-2023".

Utbildningsförvaltningen vill särskilt framhålla att stadens inköpsarbete ska präglas av att verksamheten får rätt kvalitet utifrån behov, att staden är en attraktiv avtalspart och att inköpsarbetet ska vara kostnadseffektivt. För att uppnå detta krävs att såväl beställarkompetens som avtalsuppföljning förstärks och utvecklas. En sådan inriktning på inköpsarbetet bidrar sannolikt till att skattemedel används på ett mer kostnadseffektivt sätt.

Vidare är inköp ett strategiskt verktyg för att nå stadens hållbarhetsmål och förvaltningen ser positivt på förslaget att förstärka inköpsarbetet när det gäller miljö, klimat, djurskydd, antibiotikaanvändning och etisk handel. Stadens matstrategi ”God, hälsosam och klimatsmart mat” är ett exempel på hur förvaltningen arbetar för att uppnå stadens hållbarhetsmål.

Förvaltningen instämmer i förslaget om att samtliga förvaltningar ska bidra till resurser i stadens gemensamma kategoribaserade arbetssätt. Däremot vill förvaltningen påpeka att kategoriarbetet tar stora personella resurser i anspråk. All medverkan i kategoriarbetet sker i dagsläget inom ramen för befintliga resurser. Detta betyder att ett krav på bidrag i kategoriarbetet kommer att påverka ordinarie arbete.

Barnkonsekvensanalys

Programmet saknar skolans specifika förutsättningar och behov utifrån ett barnperspektiv, särskilt med hänsyn till att barnkonventionen blir svensk lag från och med 1 januari 2020. Ett konkret exempel på kopplingen mellan inköp och barnperspektivet är arbetet med Kemikaliesmart förskola.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden beslutar att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 november 2019 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämna det till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Mirja Räihä m.fl. (S) *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Robert Mjörnberg m.fl. (V) *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i huvudsak i ändringarna i programmet.

Enligt förvaltningen bör termen funktionsnedsättning inte ersättas av begreppet funktionsvariation, eftersom det endast är det först-nämnda ordet som används i lagstiftning på bland annat socialtjänstområdet.

Förvaltningen välkomnar ändringarna i klausulen om meddelarfrihet och meddelarskydd. Förvaltningen anser att det är positivt med ett tydliggörande av att klausulen endast avser driftentreprenader. Vidare anser förvaltningen att det är förenat med uppenbara fördelar att förtydliga att nyssnämnda klausul inte endast avser verksamheter inom skola, utan även bland annat förskola. Detta eftersom begreppet skola annars kan tolkas som att enbart obligatoriska skolformer omfattas av klausulen och således ej exempelvis förskola, vilket mot bakgrund av regleringen i meddelarskyddslagen rimligen inte kan vara avsikten med utformningen av klausulen ifråga.

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 oktober 2019 att som svar på remissen hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande.

Överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 september 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Överförmyndarförvaltningen anser i likhet med kommunstyrelsen att stadens inköp ska användas som ett medel att driva samhällsutvecklingen i hållbar riktning och främja valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och social hållbarhet. Det är ett ansvar staden har som stor inköpare. Förvaltningen ser också positivt på förslaget om att arbeta kategoristyrkt för att nå målen för stadens inköpsarbete.

Överförmyndarnämndens främsta uppdrag är att tillgodose stock-holmarnas behov av gode män och förvaltare, genom att rekrytera, utbilda och utöva tillsyn över hur dessa ställföreträdare sköter sitt uppdrag. Överförmyndarförvaltningen tillhör en av stadens minsta förvaltningar. Förvaltningens inköp har en begränsad omfattning och handlar huvudsakligen om inköp av kontorsmateriel, tjänster som städning, viss tillfällig inhyrning av lokaler och, en gång om året, avrop av konferensanläggning. Förvaltningen nyttjar stadens avtal genom avrop och genomför i ytterst begränsad omfattning egna upphandlingar. Under 2019 har dock en upphandling av städning genomförts. När upphandlingar genomförts köper förvaltningen upphandlingsstöd av serviceförvaltningens upphandlingsenhet.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 november 2019 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslag till uppdatering av Stockholms stads program för upphandling och inköp.

Reservation anfördes av Kjell Backman m fl. (S) och Marre Mayr m fl. (V).

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen delar Stadsledningskontorets synpunkter att det är viktigt att se hela inköpsprocessen; behov, upphandling, avtal, avrop som en helhet. Programmet förstärker inköpsarbetets strategiska betydelse och att man betonar vikten av kostnadsmedvetenhet och effektivitet, utvecklingen av beställarkompetensen samt en aktivare uppföljning av stadens inköp. Förslaget innebär att nämnden får ett bättre och tydligare stöd i styrningen kring inköp och upphandling. Programmet har också en tydlig koppling till stadens miljöprogram.

Programmet innehåller även krav på att förvaltningen ska bidra med resurser till det gemensamma kategoribaserade arbetssättet samt en obligatorisk roll som inköpsansvarig vilket innebär att resurser måste avsättas för detta, vilket kan bli svårt med tanke på den ansträngda budgeten 2020.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 november 2019 godkänna förvaltningens svar på remissen och överlämna det till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av Mario Chahrestan m.fl. (S) och Mohibul Ezdani Khan (V), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen delar Stadsledningskontorets synpunkter att det är viktigt att se hela inköpsprocessen; behov, upphandling, avtal, avrop som en helhet. Programmet förstärker inköpsarbetets strategiska betydelse och att man betonar vikten av kostnadsmedvetenhet och effektivitet, utvecklingen av beställarkompetensen samt en aktivare uppföljning av stadens inköp. Förslaget innebär att nämnden får ett bättre och tydligare stöd i styrningen kring inköp och upphandling. Programmet har också en tydlig koppling till stadens miljöprogram.

Programmet innehåller även krav på att förvaltningen ska bidra med resurser till det gemensamma kategoribaserade arbetssättet samt en obligatorisk roll som inköpsansvarig vilket innebär att resurser måste avsättas för detta, vilket kan bli svårt med tanke på den ansträngda budgeten 2020.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 november 2019 att remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Magnus Watler m.fl. (S) och Amanda Elfström (V) m.fl. (V), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 oktober 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Inköp som verktyg för möjligheternas Stockholm

Förvaltningen anser att det är bra med gemensamma processer och begrepp samt systemstöd. Det är positivt med samverkan vid framtagandet av strategier och förbättringsförslag för inköpskategorier. Det är viktigt med bra underlag för att det ska leda till kostnadseffektiva, kvalitetsmedvetna och med hänsyn taget till klimatsmarta upphandlingar.

En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla:

Det är positivt att genom inköpsprocessen att skapa mångfald och utveckla kvaliteten i staden samt att motverka diskriminering och ha en god arbetsmiljö.

En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt

Det är positivt att hänsyn ska tas till etisk handel gällande inköp samt att det ska vara klimatsmart.

En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden

Det är positivt att inköpsarbetet ska omfatta en behovs- och marknadsanalys inför de upphandlingar som ska göras samt att samordna detta i gemensamma upphandlingar för Stockholms stad där det är möjligt. Det är bra att ha en aktiv avtalsförvaltning för att säkerställa att uppföljning och avtal efterlevs.

I förslaget ska nämnder och bolag utse funktioner som bedöms nödvändiga för att uppfylla ansvaret inom inköpsområdet i enlighet med programmet och utse en inköpsansvarig, som bland annat ska utse medarbetare för deltagande i nätverk och arbetsgrupper. Funktionens roll ska vara att underlätta kontakter inom inköpsarbetet, såväl internt som externt. Detta medför att stadsdelsförvaltningarna behöver planera för att avsätta mer resurser för denna arbetsuppgift. Förutsättningarna kan se olika ut på stadsdelsförvaltningarna utifrån den strama budgetfördelningen inför 2020.

Utöver förslaget till program för inköp föreslås även att klausulen för meddelarfrihet och meddelarskydd 2017 uppdateras. Den nya klausulen beslutades i kommunfullmäktige den 4 september 2017.

Rådets synpunkter

Pensionärsrådet anförde följande synpunkter: Rådet har tagit del av ärendet och framhävde att det är ett viktigt strategiskt dokument som berör alla stadens inköp och driftverksamhet i egen regi och på entreprenad. Rådet uppskattade särskilt Klausulen om meddelarfrihet och meddelarskydd att användas i kontrakt avseende driftentreprenader inom vård och omsorg, skola, dagis/fritidsverksamhet. Det är även viktigt att betona betydelsen av avtalsuppföljning.

Rådet för funktionshinderfrågor har tagit del av ärendet och reserverar sig för användande av begreppet *funktionsvariation*, som används i styrdokumentet, innan det är ett definierat som ett vedertaget begrepp i Stockholms stad. Det är viktigt att funktionshinderperspektivet beaktas i arbetet med att ta fram kriterier för stadens upphandlingar

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 26 november 2019 har i huvudsak följande lydelse

Underremiss

SGA Fastigheters (SGAF) remissvar har i huvudsak följande lydelse: SGAF välkomnar att staden vill ha högt ställda ambitioner kring inköpsprocessen, och samtidigt successivt arbetar för en tydligare struktur för att få grepp om helt kommunkoncernens inköpsarbete. Det är dock viktigt att även fortsättningsvis kunna balansera mängden krav på leverantörer med leverantörernas vilja att lämna anbud. Med för många krav finns alltid en risk att leverantörer avstår att lämna anbud, vilket leder till en sämre konkurrensutsättning och därmed affärsmässighet.

Det vore önskvärt om staden kunde arbeta för att gruppera kraven i olika nivåer. Till exempel basala krav i nivå 1, högre krav inom några områden i nivå 2 samt högst ställda krav i nivå 3 – och att dessa nivåer balanseras för vad de avser utifrån ekonomiska, såväl som miljömässiga och sociala aspekter. Det borde vara till gagn för alla berörda parter.

Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse: Genom kategoristyrda gemensamma upphandlingar, inom överenskomna upphandlingsområden (kategorier) och på lämplig nivå, ser bolaget förutsättningar till en effektivisering av inköpsarbetet i staden. Stokab är positivt till att delta i det kategoristyrda arbetssättet som programmet föreslår, i den utsträckning och inom de kategorier som är relevanta för Stokabs verksamhet. Med anledning av detta föreslår Stokab att riktlinjerna avseende bolags och nämnders ansvar bör utformas på ett sådant sätt som möjliggör för nämnder och bolag att, utifrån sitt uppdrag samt verksamhetens art och förutsättningar, göra undantag från dessa riktlinjer. För Stokabs del handlar det exempelvis om att delar av bolagets verksamhet är av sådan beskaffenhet att deltagandet i gemensamma upphandlingsprocesser och system skulle kunna riskera att röja sekretess bl.a. hänförlig till rikets säkerhet. Likande förhållanden föreligger även för andra verksamheter inom kommunkoncernen.

Stokab anser vidare att det är viktigt att gällande antidiskrimineringslagstiftning efterlevs och Stokab välkomnar därför den skärpning som det reviderade förslaget innebär genom att göra efterlevnaden av den aktuella lagstiftningen till en

avtalsfråga. Stokab ser avslutningsvis positivt på den föreslagna uppdateringen av program för inköp.

Stockholm Business Regions remissvar har i huvudsak följande lydelse: Förslaget till det uppdaterade programmet för inköp bygger i flera delar på det nuvarande programmet för upphandling och inköp gällande både innehåll och disposition och är i huvudsak uppdaterat respektive förstärkt inom olika områden. SBR ser positivt på förslaget till uppdatering av programmet för upphandling och inköp och har inget övrigt att anföra.

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse: Svenska Bostäder avser att medverka med kompetens och resurser för att utveckla aktuellt program för inköp, inom Stockholms stad. Dock måste alltid den lokala inköpsenheten säkerställa och ge prioritet till aktiviteter inom sin egen verksamhet, i första hand. Svenska Bostäder tillstyrker förslag gällande – Stockholms stads program för inköp 2020 - 2023, med ovan förtydligande avseende prioritetsordning.

Stockholmshems remissvar har i huvudsak följande lydelse: Stockholmshem ser positivt på det utvecklingsarbete som sker i Stockholms stad gällande inköp och upphandling. Bolaget har resurser och kompetens internt och avser bidra i kategoristyrningen i staden. Emellertid måste det interna inköpsarbetet säkerställas för verksamhetens ändamål, varför den interna inköpsenheten ges prioritet.

Micasa Fastigheters remissvar har i huvudsak följande lydelse: Micasa Fastigheter är positiv till förslaget. Det är bra med en gemensam målbild och inriktning för kommunkoncernens inköpsarbete. Tydlighet och struktur för planering, genomförande och uppföljning av inköp och upphandling ger förutsättningar för ett framgångsrikt inköpsarbete. Det är bra att programmet lyfter fokus på samverkan mellan förvaltningar och bolag. Stadsledningskontoret får återkomma i hur nätverk, arbetsgrupper eller liknande ska formars för att arbetet med det gemensamma föreslagna kategoriarbetet ska kunna ge ett effektivt inköpsarbete. Bolaget ser också positivt på att stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar till programmet som kan ge vägledning i inköpsarbetet.

SISABs remissvar har i huvudsak följande lydelse: SISAB upphandlar varje år entreprenader, tjänster och varor för över två miljarder kronor. Prioritering av inköpsarbetet behöver utgå från att inköpsarbetet ska stödja bolagens och förvaltningarnas förmåga att utföra sina uppdrag. I organisering av kategoristyrningsarbetet är det viktigt att respektive verksamhets inköps-/upphandlingsfunktion inkluderas i vilka medarbetare och funktioner som är tänkta att delta i arbetet inom kategoriteam och -råd, även om inte den lokala

inköpsfunktionen har en operativ roll i arbetet, vilket i programmet speglas av rollen inköpsansvarig.

Verksamheten behöver beredas möjlighet att allokera resurser för sina reguljära uppdrag såväl som för kategoriarbetet, vilket förutsätter en kommunikationsväg via den lokala inköpsfunktionen.

Skrivningen i bilaga 1 till programmet "Hänsyn ska tas till små leverantörers och idéburna sektorns specifika förutsättningar för att skapa en mångfald av aktörer", förutsätts naturligtvis stämma överens med det utrymme som ges inom LOU och upphandlingsdirektiven för sådana verksamheter.

Bolaget tillstyrker programmets nya inriktning i att omfatta inköpsprocessen i sin helhet, med den ansvarsfördelning och prioriteringsområden som tydliggörs i detsamma.

Bostadsförmedlingens remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Sammanfattningsvis gör bolaget bedömningen att de uppdateringar och förändringar i förhållande till nu gällande program för upphandling och inköp som stadsledningskontoret föreslår är genomtänkta och motiverade och tillsammans kommer att bidra till programmets mål för stadens inköpsverksamhet uppfylls. Det kategoribaserade arbetssättet innebär att verksamhet och inköpsfunktion, inom ramen för så kallade kategoriteam, tillsammans arbetar fram strategier och förbättringsförslag för ett antal olika inköpskategorier. Det kategoribaserade arbetssättet innebär en ökad samverkan inom staden och skapar förutsättningar för att kompetens tillvaratas och kommer hela kommunkoncernen.

Stockholm vatten och Avfalls remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Sammanfattningsvis är SVOA mycket positivt inställda till det nya programmet för inköp och avser att detta på ett tydligt sätt visar i vilken riktning som stadens inköpsarbete ska utvecklastill gagn.

SVOA:s verksamhet har ett starkt teknik- och entreprenadfokus. Inom detta marknadssegment är det i många fall svårt att få in anbud och stadens verksamheter konkurrerar internt och externt om samma resurser. Det nya programmet för inköp lyfter fram vikten av kontinuerlig intern och extern samverkan samt vikten av att skapa mångfald bland leverantörer. Vidare lyfts vikten av att staden anses vara en attraktiv avtalspart fram. SVOA delar denna syn och vill ytterligare understryka värdet av en tät dialog och samverkan mellan stadens olika verksamheter för att motverka intern konkurrens.

Det är även positivt att programmet lyfter vikten av att använda upphandling som ett verktyg för att nå hållbarhetsmålen. SVOA anser dock att målen för stadens

inköpsarbete bör kompletteras med ett mål om att inköp ska "Medverka till att uppfylla hållbarhetsmålen". Det är av yttersta vikt att stadens styrdokument hålls samman och pekar mot samma mål. Det är därför positivt att programmet för inköp pekar på miljöprogrammet. Bolagets bedömning är dock att det behövs ett liknande

styrdokument för social hållbarhet som på ett tydligt sätt pekar ut målen avseende det området samt hur upphandling ska användas för att uppnå dessa.

För att leverantörsmarknaden på ett effektivt sätt ska kunna efterleva de hållbarhetskrav staden ställer är det enligt SVOA:s bedömning viktigt att kraven inte är för mångfacetterade. Det optimala för en leverantör är att flertalet kunder ställer samma krav, för att leverantören ska kunna fokusera på att uppfylla dessa. SVOA saknar en tydlig skrivning i programmet om vikten av att staden går mot en enhetlig och gemensam kravställning och uppföljning inom hållbarhetsområdet samt att denna utvecklas tillsammans med branschorganisationer och föreningar. SVOA vill vidare understryka vikten av att programmet kompletteras med tillämpningsanvisningar som ytterligare detaljerar styrningen avseende gemensamma hållbarhetskrav.

Stockholms Stadsteater AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Kulturhuset Stadsteatern tillstyrker remissförslaget och är överlag positiv inställd till remissens förslag. Kulturhuset Stadsteatern ställer sig bakom föreslagen process- och kategoristyrning för inköp – där upphandling ingår som en del. Dock befaras en del bekymmer i detta då ”upphandling” idag är så etablerat som begrepp, egen disciplin och som särskild process. Det finns risk för otydlighet. Därtill kan en

organisationsförändring och resursförändring behövas utifrån ett ändrat kompetensbehov för sammanhållen process - vilket medför ökade kostnader. Kulturhuset Stadsteatern har begränsade resurser och ser svårigheter idag att inrätta en särskild inköpsfunktion som ska svara för både inköp och upphandling. Inköp- och upphandling hanteras idag av flera resurser framförallt i linjeverksamheten. Inköp hanteras i linjeorganisationen med stöd av ekonomisk handläggning. Upphandling involverar tvärfunktioner i organisationen och bolagsjuristen.

Det framstår som rimligt att betona antidiskriminering och arbetsmiljö i affärsrelationer och avtalsvillkor. Fokus om aktiv avtalsuppföljning känns relevant och viktigt. Likaså krav om systematiskt arbete avseende antikorruption – och seriösa leverantörer samt rättvis handel. Detta välkomnas. Det uppmanas att samverkan sker på området antikorruption och att gemensamt stöd tas fram på området. Lämpligt vore att även juristfunktioner i nämnder och bolag involveras.

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse Familjebostäder ser positivt på programmet som stödjer bolagets redan etablerade arbetssätt med inköp och upphandling. Familjebostäder ser en utmaning för staden att i programmet ge uttryck för stadens syn på strukturering och genomförande av framtida centralt beslutade upphandlingar.

Upphandlingar inom vissa regioner och kommuner har i några nyligen uppmärksammade fall varit så omfattande att uppställda mål inte uppnåtts. Det måste övervägas vilka upphandlingar som – utifrån verksamheternas och stockholmarnas bästa lämpar sig för en central upphandling och vilka som bör brytas ner i mindre

volymer och/eller fördelas över tid. En samordnad upphandling kan ske utifrån geografien, verksamhetsgemensamma parametrar eller utifrån andra kriterier och samband. En stadsdelsförvaltning har ofta helt andra behov än t ex ett fastighetsförvaltande och byggande företag. Detta måste framtida centrala upphandlingar beakta och hantera.

Genomförandefasen, d v s formerna och förutsättningarna för hur en ny leverantör tar sig an det upphandlade uppdraget, behöver framöver uppvärderas och ingå i den övergripande strategin.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen anser att programmet ger en tydlig och välgrundad bild av hur stadens upphandling- och inköpsarbete ska bedrivas. Programmet innehåller en konkret koppling till kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål, vilket gör att programmet på ett tydligt sätt blir en del av stadens styrning. Det är i sammanhanget viktigt att betona samtliga nämnders och bolags ansvar att målen i programmet uppnås.

Då programmet av förklarliga skäl inom vissa delar är relativt övergripande, vill koncernledningen påtala vikten av att de tillämpningsanvisningar som kommunstyrelsen ska ta fram är konkreta och ger nämnder och bolag tillräckligt med stöd för att programmet ska kunna efterlevas på det sätt som avses. Detta har också påtalats i dotterbolagens remissvar. Det är också viktigt att nämnder och bolag tar eget ansvar att vid behov förtydliga programmet och målen ytterligare enligt lokala förutsättningar.

Eftersom verksamheten och förutsättningarna för olika bolag och nämnder ser olika ut är det viktigt att komma ihåg att programmet och dess inriktning måste stödja samtliga verksamheter. Detta innebär också att roller och organisation för respektive verksamhet inte kan detaljeras för mycket i programmet. Koncernledningen anser att programmet är framtaget i linje med detta resonemang och att programmet innehåller en väl balanserad avgränsning för organisation och ansvar.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030:s yttrande daterat den 15 oktober 2019 har i huvudsakföljande lydelse.

Särskilt uttalande gjordes av Rodrigo Arce Oliver (V), *bilaga 1*

Rådet vill på starkast möjliga sätt slå fast att ett strategiskt arbete med inköp och upphandling kan vara ett avgörande verktyg för att nå målen i Agenda 2030. Staden har slagit fast att man vill vara ledande i att uppnå målen i Agenda 2030, och det bör genomsyra stadens arbete med upphandling och därmed påverka sådant som hur upphandling och inköp följs upp, samarbete med expertkompetenser inom t ex myndigheter relevanta för miljö-, energi- och sociala krav samt villighet att initiera samarbeten med andra kommuner för att leda utvecklingen i att ställa höga krav.

Rådet anser att målen i Agenda 2030 bör vara en utgångspunkt i stadens program för inköp. I remissversionen saknas Agenda 2030. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att upphandling sker med en tydlig utgångspunkt från mänskliga rättigheter och insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden (jfr rådets remissvar på stadens Vision 2040). Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen. Det ställer också krav på att relevant utbildning till alla i staden som arbetar med inköp i hur Agenda 2030 kan påverka kravställande och samarbete med affärspartners.

Rådet vill vidare framhålla att det är viktigt att stadens program för inköp är i linje med och bidrar till att nå de övriga mål staden politiskt slagit fast, såsom målet att bli en klimatpositiv stad.

De tre mål som nu är uppsatta i remissversionen av programmet för inköp är samtliga av huvudsakligen ekonomisk natur. Dessa kan inte betraktas som överstående de mål som man vill att upphandlingen ska bidra till att uppnå, till exempel målen i Agenda 2030.

Rådet noterar också att remissversionen innehåller många skrivningar och ambitioner som är i linje med eller kan bidra till att nå målen i Agenda 2030. Det är dock avgörande att dessa ambitioner inte stannar vid skrivningar utan genomsyrar hela verksamheten så att inköp och upphandling kan stödja det arbete som ska utföras av förvaltningar och stadsdelar för att staden ska bli ledande i att nå målen i Agenda 2030.

I rådets diskussion förde en eller flera ledamöter upp exempel på frågor kopplade till Agenda 2030 som kan utvecklas i programmet: hur staden kan styra mot jämlikhet (snarare än att enbart motverka diskriminering), hur staden kan använda sig av livscykelperspektiv för att nå miljö- och klimatmål, hur staden i kravställande vid t ex upphandling av teknik (som kan innehålla konfliktmineraler eller vara tillverkad under dåliga arbetsvillkor) kan arbeta för att bidra till att nå Agenda 2030 mål 16 om fredliga samhällen, att skrivningar saknas om kollektivavtalsliknande villkor och att företag inte ska få fördelar i upphandling av att ha dåliga arbetsvillkor, hur upphandling kan bidra till att öka tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning/funktionsvariation och att begreppet rättvis handel kan definieras tydligare.

Rådet välkomnar att den idéburna sektorn, och därtill sociala företags, bidrag till staden också i upphandlingar ryms i remissversionen. I sammanhanget noterar rådet att det finns tjänster, som till exempel skyddat boende, som inte är lämpliga att upphandla.

Maud Eduards har inkommit med ett yttrande:

Frågan om inköspolicy handlar om vem som ska göra vad i kommunen, till vilket pris och för vilka värden/behov/intressen. Det är således en viktig politik- och demokratifråga. Ytterst handlar det om var gränssnittet ska gå mellan verksamhet i kommunens egen regi, samarbete med idéburna organisationer i civilsamhället och upphandling. Vad ska man upphandla? Och vad ska man inte upphandla?

”Hänsyn ska tas till små leverantörers och idéburna sektorns specifika förutsättningar för att skapa en mångfald av aktörer”, står det i remissutkastet (s 8). Skrivningen kan tolkas som att även idéburna organisationer/verksamheter ska kunna upphandlas. Men om deras specifika förutsättningar verkligen ska tas på allvar, exempelvis vad gäller skyddat boende för kvinnor, bör de inte upphandlas.

Kvinnojourörelsen nationellt och lokalt har åtagit sig – och fullgjort – en strategisk uppgift i landet till skydd för kvinnor mot mäns våld. Tusentals kvinnor har erbjudits en fristad när samhället inte erbjudit stöd. I samarbete med kvinnoörelsen i övrigt och med (mestadels) kvinnor i de politiska partierna har jourörelsen också drivit fram central lagstiftning avseende mäns våld mot kvinnor, som kvinnofridsreformer, sexköpslagen etc.

Utan kvinnojourerna som aktörer i civilsamhället skulle vi heller inte ha det sjätte målet i jämställdhetspolitiken – nolltolerans mot mäns våld mot kvinnor. Bara genom att finnas till som idéburen rörelse har jourerna förändrat det offentliga samtalet om mäns våld mot kvinnor.

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor har bäring på åtminstone tre mål i Agenda 2030: 5/jämställdhet, mål 10/minskad ojämlikhet och mål 16/fredliga och inkluderande samhällen. ”Ingen ska lämnas utanför”, som Stockholms stad skriver. I arbetet för att uppnå målen behöver staden kvinnojourrörelsens idéburna, politiska och praktiska arbete (som samlar ca 230 jourer i Sverige).

Med upphandling av skyddat boende skulle jourrörelsens avgörande metod- och policyarbete undergrävas. Privata aktörer/företag kommer varken kunna ge kvinnor och barn det skydd och stöd de behöver eller bidra till att det politiska samtalet om mäns våld mot kvinnor hålls levande. De idéburna organisationernas arbete för att förhindra mäns våld mot kvinnor i samhället får inte avpolitiserats genom upphandling.

Vid SKL:s kongress 2015 bifölls en motion som uttalar ”sitt stöd för styrelsens linje att kvinnojourernas verksamhet ute i kommunerna ska undantas från upphandling”. Denna linje stöds även av Forum – som representerar idéburna organisationer med social inriktning. Ändå gick sju Stockholmskommuner ut i en gemensam upphandling av skyddat boende i början av februari 2019. Det bör till varje pris förhindras att Stockholms stad går samma väg.

Anders Tranberg har inkommit med ett yttrande:

Stadens inköpsverksamhet – vad staden ska främja i sin upphandling

I inledningen skriver staden: ”Stadens inköpsverksamhet ska främja valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet”.

Kommentar:

Det vore lämpligt och valfrihet byttes ut mot t.ex. ”mångfald av aktörer”. Ifall staden främjar en mångfald av aktörer inkluderar det givetvis sådant som lagen om valfrihetssystem (LOV), men det blir också ett starkare och bredare avstamp i det staden eftersträvar. Kommuniceras att staden vill främja en mångfald av aktörer förstår de allra flesta, både internt i staden och externt ute i kommunen, vad staden strävar mot och dessutom appellerar man till fler aktörer än de som ingår i lagen om valfrihetssystem (LOV).

Att hålla nere kostnaderna inom staden är förstås eftersträvansvärt, men betonas särskilt *kostnadseffektivt* riskerar lägre kostnad att ske på bekostnad av miljö och klimat och social hållbarhet. Kostnadseffektivt vore därför lämpligt byta ut mot resurseffektivitet. Ifall staden främjar resurseffektivitet inkluderar det mycket mer, inklusive ekonomi. Resurseffektivitet ligger dessutom nära cirkulär ekonomi. Allt mer av det vi producerar och använder måste byggas på principen om cirkulär ekonomi, enligt stadens Miljöprogram (sid. 6).

Miljö och klimat och social hållbarhet är helt i sin ordning att ha med.

Stadens nuvarande förslag: Stadens inköpsverksamhet ska främja valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet.

Anders ändringsförslag: Stadens inköpsverksamhet ska främja en mångfald av aktörer, resurseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet.

Mål för stadens inköp

Så här ser mål för stadens inköp ut:

- Rätt kvalitet utifrån verksamhetens behov
- Staden är en attraktiv avtalspart

- Kostnadseffektivitet

Kommentar:

Fokus för stadens inköp bör vara på själva varan och tjänsten och vägledningen i vad som är ”rätt” vara och tjänst. Förutom verksamhetens behov bör kvalitetskriterier användas som vägledning i vad som är ”rätt”. Istället för ordet ”kvalitet” bör alltså ordet kvalitetskriterier användas för styrning inom mål för stadens inköp. Att använda ”kvalitet” som ett signalord är inte givet då det i sig är så allmänt. Att använda ordet kvalitetskriterier i en kontext av inköp ger däremot information om att urvalet sker med beaktande av kvalitet.

Att staden eftersträvar en känsla, att ses som ”attraktiv”, är klart otillräckligt då Stockholm till sin roll som huvudstad automatisk är ”attraktiv”. Istället bör staden utnyttja sin roll som maktfaktor och styra nuvarande och framtida potentiella partners mot högre krav (t.ex. högre miljökrav), staden tar därmed en aktiv roll.

Liksom ovan bör kostnadseffektivt bytas ut mot resurseffektivitet.

Det är lämpligt att under mål för stadens köp lyfta in att inköp ska bidra till att uppfylla långsiktiga mål i staden såsom Agena2030. Upphandlingsvolymen är enorm i Stockholms stad och goda möjligheter finns att bidra till uppfyllande av Agenda2030.

Stadens nuvarande förslag:

- Rätt kvalitet utifrån verksamhetens behov
- Staden är en attraktivavtalspart
- Kostnadseffektivitet

Anders ändringsförslag:

Mål för stadens inköp

- Rätt varor och tjänster utifrån listade

kvalitetskriterier och verksamhetens behov

- Rätt kompetens utifrån

verksamhetens behov

- Stadens högt ställda krav och förväntningar

stimulerar nuvarande

och potentiellt framtida

avtalspartners att höja

sina egna krav

- Resurseffektivitet

- Uppfylla långsiktiga mål i

staden såsom

Agena2030

Miljö och klimat

Inget om Agend2030 finns med i remissutkastet, vilket är en klar brist. Självklart bör det finnas med att stadens upphandling kan bidra till uppfyllande av Agenda2030.

Remissutkastet är fåordigt om miljö och klimat utan hänvisar till miljöprogrammet. Utifrån de mål som stadens miljöprogram anger, ska staden så långt det är

möjligt och ändamålsenligt ställa miljö- och hållbarhetskrav i

upphandlingar, enligt remissutkastet. Det sker alltså en påtaglig avsmalning av miljö och klimat från en bred kontext till en kontext som bara handlar om stadens miljöprogram. Denna avsmalning är ologisk då det begränsar beställarnas utrymme för att ställa skarpa krav.

En genomgång av stadens miljöprogram visar dessutom att det är svårt att få vägledning i de miljöämnen som tas upp. Det område där god vägledning finns gäller målområde 5 Giftfritt Stockholm, alltså i ett av sex målområden. Med vägledning menas här att miljöprogrammet haft kommunens inköpare/upphandlare i åtanke vid formuleringar av texten. För klimat finns ingen vägledning alls i miljöprogrammet. För målområde 2 Transporter är vägledningen tydlig endast gällande fordon med förnybara drivmedel, gällande buller så är det inte tydligt då saken ska ”beaktas”. För målområdet 3 Hållbar mark- och vattenanvändning så är det otydligt då behovet

av kunskap om ekologiskt hållbar skötsel ska ”uppmärksammas”. För målområde 4 Resurseffektiva kretslopp är det lite tydligare men det handlar då om att dämpa en miljöpåverkan genom att ”planera”, ”undvika” och ”minska”.

Det är viktigt att upphandlingen i Stockholm främjar miljö och klimat på ett sätt som inte bara syftar till att uppnå målen i miljöprogrammet utan går längre än så. När t.ex. Agend2030 kopplas in så ska upphandlingen i Stockholm främja miljö och klimat i alla delar som berör Agenda2030.

Stadens nuvarande förslag: Utifrån de mål som stadens miljöprogram anger, ska staden så långt det är möjligt och ändamålsenligt ställa miljö- och hållbarhetskrav i upphandlingar

Anders ändringsförslag: Staden ska som regel ställa miljö- och hållbarhetskrav i upphandlingar som också blir en del av listade kvalitetskriterier.

Särskilt vikt ska läggas på klimatpåverkan i de fall där det finns uppgifter som visar på skillnader i utsläpp. Stadens miljöprogram och de mål som anges där ska fungera som ett grundstöd, men miljökrav utöver miljöprogrammet ska kunna ställas eftersom miljöprogrammet inte täcker allt.

Nedan ses text från miljöprogrammet där upphandling/inköp berörs.

Målområde Transporter

2.1 Biltrafiken ska minska

2.2 Stockholm ska ha frisk luft

- Målet berör samtliga nämnder och bolag som upphandlar transporttjänster.

2.3 Trafikbullret utomhus minskar

- Beakta buller vid upphandling och avtal

2.5 Fossil energi i transportsektorn ska minska

- Fordon med förnybara drivmedel väljs vid upphandling av transporttjänster och andra tjänster där fordon ingår.

Målområde 3 Hållbar mark- och vattenanvändning

3.6 Stockholmsarna ska ha god tillgång till parker och natur med höga rekreations- och naturvärden

Behovet av kunskap om ekologiskt hållbar skötsel ska uppmärksammas i samband med upphandling av park- och naturskötsel.

Målområde 4 Resurseffektiva kretslopp

4.1 Stadens verksamheter ska förebygga uppkomsten av avfall

1. Staden vid inköp av varor och tjänster ska planera för att minska uppkomsten av avfall, t.ex. undvika onödiga

förpackningar och emballage, undvika engångsmaterial samt minska matsvinn genom planerade måltidsinköp.

Giftfritt Stockholm

5.2 Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor och tjänster ska minska

Visionen är att de varor och kemikalier som används i stadens verksamheter inte ska innehålla några ämnen som utgör risk för människa eller miljö. Detta förutsätter att de som ansvarar för stadens upphandling vet hur de ska arbeta med frågan.

Samtliga nämnder och styrelser som upphandlar varor, tjänster och entreprenader har genomförandeansvar

Vid upphandling av varor inom stadens verksamheter ska information om innehåll av ämnen på EU:s kandidatförteckning begäras in och sammanställas till kemikaliecentrum.

Vid upphandling av entreprenader ska samma krav ställas avseende information om de produkter och varor som används i entreprenaden.

Upphandlingsmyndighetens kemikaliekraav ska användas för de områden där de tillhandahålls.

Upphandlare ska kompetensutvecklas inom Kemikalieområdet

5.4 Stadens användning av kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ska minska

Alla verksamheter som anlitar entreprenörer som använder kemiska produkter ska ställa krav i upphandlingen på att entreprenören redovisar uppgifter om utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen

5.5 Förekomst av hälsofarliga kemikalier i förskolemiljön ska minska

Ett genomgående fokus i Stockholms stads kemikalieplan är att minska barns exponering och i stadens budget prioriteras arbetet med att minska förekomsten av farliga ämnen på förskolor. För att lyckas med detta krävs det att krav ställs i upphandling..

5.6 Negativ påverkan på djur, miljö och människors hälsa från stadens livsmedelskonsumtion skall minska

Vid upphandling av måltider och måltidsverksamhet till stadens verksamheter ska krav ställas på minst 50 % ekologiska livsmedel.

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för ekologiska livsmedel ska användas när staden upphandlar livsmedel.

Inköp av ekologisk mat ska även eftersträvas vid upphandlingar av representation, catering och övriga inköp av nämnder och bolagsstyrelser

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Salar Rashid m.fl. (S) enligt följande.

Förslag till beslut

Arbetsmarknadsnämnden beslutar följande.

- 1) Att delvis godkänna förvaltningens svar på remissen.
2. Att därutöver anföras

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Staden kan och bör göra vad den kan för att utöka samverkan med civilsamhället. I den nuvarande program understryks vikten av att upphandlingsförfarandet utformas så att idéburen sektor kan delta på lika villkor. I förslaget som majoriteten föreslår riskerar civilsamhällets möjligheter att delta i upphandlingar försvagas. Det vore olyckligt om staden inte tog tillvara på de mervärden som idéburna organisationer kan erbjuda. Vi anser bland annat att dialog ska föras med marknadens aktörer för att inhämta information och nya idéer inför en upphandling. Dialogen är särskilt viktigt för att underlätta för idéburen sektor möjlighet att delta i upphandlingar. Vi anser att

upphandlingar och valfrihetssystem ska så långt möjligt underlättas för att möjliggöra för den idéburna sektorn att delta.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövt. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med

tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla

Reservation anfördes av Rashid Mohammed m.fl. (V) enligt följande.

Förslag till beslut

1. Delvis bifalla förvaltningens förslag

2. Därutöver anför följande

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning.

I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skatteslöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppboenden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådighet för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på bland annat tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla. upphandlingar.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken, särskilt som majoriteten inte ens tar in de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030 i sitt uppdaterade program.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska

tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Särskilt uttalande gjordes av Fredrik Lindstål (C), Andrea Hedin m.fl. (M), Jessica Sjönell (L) och Magnus Runsten (MP) enligt följande.

Fokus på valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet är avgörande i stadens arbete med en samhällsutveckling som går i hållbar riktning. Vi tror att upphandlingar blir som bäst när de lyckas kombinera nya innovativa lösningar med social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet.

För de fall leverantörer inte är kollektivavtalsanslutna ska staden, där är ändamålsenligt, skäligt och möjligt enligt lag, ställa krav på relevanta villkor liknande de i svenska kollektivavtal. Men för att mindre leverantörer ska kunna delta är det av avgörande betydelse att kraven som ställs är rimliga och relevanta. Därför vill vi att staden ska eftersträva en konkurrens mellan leverantörer, stora som små, samtidigt som vi säkerställer att stadens leverantörer inte får konkurrensfördelar genom undermåliga arbetsvillkor för anställda, systematiska lagöverträdelser och/eller avtalsbrott. Seriösa aktörer, god kvalitet, goda och rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Genom aktiv förvaltning och uppföljning säkerställs att ingångna avtal efterlevs och att varor och tjänster levereras med efterfrågad kvalitet och till rätt pris. Det är också viktigt att kompetensen upprätthålls hos den personal som arbetar med upphandlings- och inköpsrelaterade frågor, så att samtliga upphandlingar kan genomföras på bästa möjliga sätt.

Arbetsmarknadsnämnden har ett särskilt ansvar att erbjuda stöd vid användning av sysselsättningsfrämjande krav i upphandlingar. Stadens upphandlingar ska främja valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet vilket blir viktiga byggstenar i den innovativa, socialt och miljömässigt hållbara staden

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S) enligt följande.

Förslag till beslut

1. Att delvis godkänna kontorets förslag till beslut
2. Därutöver anföras följande:

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen som majoriteten valt att fokusera programmet

på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande i Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten. Sannantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövt. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Reservation anfördes av Rose-Marie Rooth m.fl. (V) enligt följande.

Förslag till beslut

1 Att delvis bifalla förvaltningens förslag.

2.Därutöver anföras följande:

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologisk, socialt, demokratisk och ekonomiskt hållbar riktning. I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skattelöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppbonden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådighet för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på bland annat tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken, särskilt som majoriteten inte ens tar in de globala

hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030 i sitt uppdaterade program. Exempelvis anser vi i likhet med exploateringskontorets att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga. Vi instämmer vidare i kontorets förslag om en visselblåsarfunktion för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos stadens leverantörer då dessa inte omfattas av lagen om meddelarskydd.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Linda Agetoft m.fl. (S) enligt följande.

Förslag till beslut

1. Att delvis bifalla kontorets förslag.
2. Därutöver anföras följande:

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och

praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Staden kan och bör göra vad den kan för att utöka samverkan med civilsamhället. I nuvarande program understryks vikten av att upphandlingsförfarandet utformas så att idéburen sektor kan delta på lika villkor. I förslaget som majoriteten föreslår riskerar civilsamhällets möjligheter att delta i upphandlingar försvagas. Det vore olyckligt om staden inte tog tillvara på de mervärden som idéburna organisationer kan erbjuda. Vi anser bland annat att dialog ska föras med marknadens aktörer för att inhämta information och nya idéer inför en upphandling. Dialogen är särskilt viktigt för att underlätta för idéburen sektor samt små- och medelstora företags möjlighet att delta i upphandlingar. Vi ställer oss helt bakom förvaltningens förslag om upphandlingar och valfrihetssystem ska så långt möjligt underlättas för att möjliggöra för den idéburna sektorn att delta.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövliga. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att

lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Reservation anfördes av Lars Bäck m.fl. (V) enligt följande.

Förslag till beslut

1. att delvis bifalla kontorets förslag
2. att därutöver anföra följande:

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning. upphandlingar.

I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skattelöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppboenden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådighet för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på

tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken. Exempelvis anser vi i likhet med exploateringskontorets att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga. Vi instämmer i kontorets förslag om en visseblåsarfunktion för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos stadens leverantörer då dessa inte omfattas av lagen om meddelarskydd.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Särskilt uttalande av Dennis Wedin m.fl. (M), Emilie Fors (L), Martin Hansson (MP) och Isak Kupersmidt (C) enligt följande.

Fokus på valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet är avgörande i stadens arbete med en samhällsutveckling som går i hållbar riktning. Vi tror att upphandlingar blir som bäst när de lyckas kombinera nya innovativa lösningar med social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet.

För de fall leverantörer inte är kollektivavtalsanslutna ska staden, där är ändamålsenligt, skäligt och möjligt enligt lag, ställa krav på relevanta villkor liknande de i svenska kollektivavtal. Men för att mindre leverantörer ska kunna delta är det av avgörande betydelse att kraven som ställs är rimliga och relevanta. Därför vill vi att staden ska eftersträva en konkurrens mellan leverantörer, stora som små, samtidigt som vi säkerställer att stadens leverantörer inte får konkurrensfördelar genom undermåliga arbetsvillkor för anställda, systematiska lagöverträdelser och/eller avtalsbrott. Seriösa aktörer, god kvalitet, goda och rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar

Genom aktiv förvaltning och uppföljning säkerställs att ingångna avtal efterlevs och att varor och tjänster levereras med efterfrågad kvalitet och till rätt pris. Det är också viktigt att kompetensen upprätthålls hos den personal som arbetar med

upphandlings- och inköpsrelaterade frågor, så att samtliga upphandlingar kan genomföras på bästa möjliga sätt.

Stadens upphandlingar ska främja valfrihet, kostnadseffektivitet, miljö och klimat och social hållbarhet vilket blir viktiga byggstenar i den innovativa, socialt och miljömässigt hållbara staden.

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Tobias Johansson m.fl. (V) enligt följande.

1. Att delvis bifalla kontorets förslag
2. Att därutöver anför följande:

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning. upphandlingar.

I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skatteslöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppboenden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådighet för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken. Exempelvis anser vi i likhet med exploateringskontorets att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga. Vi instämmer i kontorets förslag om en visselblåsarfunktion

för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos stadens leverantörer då dessa inte omfattas av lagen om meddelarskydd.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Reservation anfördes av ledamot Alexander Ojanne m.fl. (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Staden kan och bör göra vad den kan för att utöka samverkan med civilsamhället. I nuvarande program understryks vikten av att upphandlingsförfarandet utformas så att

idéburen sektor kan delta på lika villkor. I förslaget som majoriteten föreslår riskerar civilsamhällets möjligheter att delta i upphandlingar försvagas. Det vore olyckligt om staden inte tog tillvara på de mervärden som idéburna organisationer kan erbjuda. Vi anser bland annat att dialog ska föras med marknadens aktörer för att inhämta information och nya idéer inför en upphandling. Dialogen är särskilt viktigt för att underlätta för idéburen sektor samt små- och medelstora företags möjlighet att delta i upphandlingar. Vi ställer oss helt bakom förvaltningens förslag om upphandlingar och valfrihetssystem ska så långt möjligt underlättas för att möjliggöra för den idéburna sektorn att delta.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövt. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda,

underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av Torun Boucher m.fl. (V) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning.

I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skatteslöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppboenden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådighet för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan reviderats av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på bland annat tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken. Exempelvis anser vi att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS- verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Reservation anfördes av Emilia Bjuggren m.fl. (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut samt:
2. Att därutöver anföras

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och

praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Denna problematik noteras också av kulturförvaltningen som pekar på att det i det tidigare programmet gavs viss vägledning kring vilka avvägningar som ska göras, någon motsvarande vägledning finns inte i den version som nu föreslås. Flera av målområdena är något motsägelsefulla och en vägledning kring hur olika områden ska prioriteras gentemot varandra hade varit önskvärd.

Sammantaget, när kravet på kollektivavtalsliknande villkor tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövlige. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om avtalen för hemtjänsten, som regleras enligt Lagen Om Valfrihet (LOV). Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda,

underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av Jakob Sahlin (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen som majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande i Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden

och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövliga. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier,

energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Reservation anfördes av Rikard Warlenius (V) enligt följande.

1. Att delvis bifalla kontorets förslag,
2. Att därutöver anföras

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning. I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skattelöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppböenden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådgivning för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken. Exempelvis anser vi i likhet med exploateringskontorets att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga. Vi instämmer i kontorets förslag om en visselblåsarfunktion för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos stadens leverantörer då dessa inte omfattas av lagen om meddelarskydd.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Särskilt uttalande av av Katarina Luhr (MP), Torbjörn Erbe m.fl. (M), Christoffer Jönsson (L) och Gunnar Caperius (C) enligt följande.

Programmet anger bland annat hur stadens inköpsarbete ska bidra till en hållbar stad. Det är bra att programmet föreslår att betoning läggs på frågor gällande miljö och klimat inom inköpsarbetet, inklusive djurskydd och etisk handel.

Programmet nämner särskilt krav motsvarande svensk nivå på djurskydd och restriktiv antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktion. Vi önskar tillägga att kraven om djurskydd även ska gälla importerade produkter som faller utanför livsmedelsproduktionen, t.ex. påskfjädrar.

Servicenämnden

Reservation anfördes av Ingela Edlund (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet. Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses.

Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för

grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har riksdagen ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövt. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier,

energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Reservation anfördes av Joakim Andersson (V) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning. I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skattelöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppbonden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådgivning för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på bland annat tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken, särskilt som majoriteten inte ens tar in de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030 i sitt uppdaterade program. Exempelvis anser vi i likhet med exploateringskontorets att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga. Vi instämmer vidare i kontorets förslag om en visselblåsarfunktion för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos stadens leverantörer då dessa inte omfattas av lagen om meddelarskydd.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral

jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Socialnämnden

Reservation av Alexandra Mattsson Åkerström, ledamoten Jackie Nylander båda (V), Karin Gustafsson, Lotten Hammar, Arvid Vikman alla (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföra

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Det är beklagligt att tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Staden kan och bör göra vad den kan för att utöka samverkan med civilsamhället. I den nuvarande program understryks vikten av att upphandlingsförfarandet utformas så

att idéburen sektor kan delta på lika villkor. I förslaget som majoriteten föreslår riskerar civilsamhällets möjligheter att delta i upphandlingar försvagas. Det vore olyckligt om staden inte tog tillvara på de mervärden som idéburna organisationer kan erbjuda. Vi anser bland annat att dialog ska föras med marknadens aktörer för att inhämta information och nya idéer inför en upphandling. Dialogen är särskilt viktigt för att underlätta för idéburen sektor möjlighet att delta i upphandlingar. Vi ställer oss bakom förvaltningens förslag om upphandlingar och valfrihetssystem ska så långt möjligt underlättas för att möjliggöra för den idéburna sektorn att delta.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildnings-nivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. För första gången i stadens historia ställdes krav på tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Villkor om lön, semester och arbetstid var andra krav. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lag-stiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövligt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövligt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande svar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa krav eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behovsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövliga. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda,

underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.”

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation av Jan Valeskog m.fl. (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna kontorets förslag till beslut
2. Att därutöver anföra

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet, Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad är medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden

och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Staden kan och bör göra vad den kan för att utöka samverkan med civilsamhället. I nuvarande program understryks vikten av att upphandlingsförfarandet utformas så att idéburen sektor kan delta på lika villkor. I förslaget som majoriteten föreslår riskerar civilsamhällets möjligheter att delta i upphandlingar försvagas. Det vore olyckligt om staden inte tog tillvara på de mervärden som idéburna organisationer kan erbjuda. Vi anser bland annat att dialog ska föras med marknadens aktörer för att inhämta information och nya idéer inför en upphandling. Dialogen är särskilt viktigt för att underlätta för idéburen sektor samt små- och medelstora företags möjlighet att delta i upphandlingar. Vi ställer oss helt bakom förvaltningens förslag om upphandlingar och valfrihetssystem ska så långt möjligt underlättas för att möjliggöra för den idéburna sektorn att delta.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade mot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövt. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda,

underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedöma i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Reservation anfördes av Maria Hannäs m.fl. (V) enligt följande

1. Att delvis bifalla kontorets förslag
2. Att därutöver anföras

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning. I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skattelöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppbonden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådgivning för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken. Exempelvis anser vi i likhet med exploateringskontorets att korrupcion i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korrupcion både är

för vaga och för svaga. Vi instämmer i kontorets förslag om en visseblåsarfunktion för anställda, underkonsulter och underentreprenörer hos stadens leverantörer då dessa inte omfattas av lagen om meddelarskydd.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Karin Lekberg m.fl. (S) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förslaget till nytt upphandlingsprogram
2. Att därutöver anföras:

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det tydligt att den nuvarande majoriteten saknar visioner, utöver de uppenbart ekonomiska.

Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden ska vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Stadens styrdokument bör vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå de 17 hållbarhetsmålen. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från mänskliga rättigheter och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Det är förvånande att staden som en stor aktör på upphandlingsområdet inte verkar vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till socialt och demokratiskt ansvarstagande samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling kan bidra till kompetensförsörjning för företagen och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför

arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagen ändrats så att det går att ställa krav om lön, semester och arbetstid i upphandlingar. Den typen av krav möttes av mothugg från delar av den nuvarande majoriteten när stadens innevarande upphandlingsprogram antogs. Man argumenterade då för att det hämmade småföretagandet. Vi Socialdemokrater anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det mycket oroande att alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor nu styrks från programmet. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, oavsett nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen och ansvaret för det kan den upphandlande enheten inte avhända sig. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten.

Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter, för att bidra till en hög affärsmässighet. Även detta är något som ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit en kommunal angelägenhet är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet.

Slutligen vill vi stämma in i utbildningsförvaltningens synpunkt att programmet saknar skolans specifika förutsättningar och behov utifrån ett barnperspektiv, särskilt med hänsyn till att barnkonventionen blir svensk lag från och med 1 januari 2020.

Reservation anfördes av Tina Kratz m.fl. (V) enligt följande.

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Att där utöver anföras

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning.

I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skattelöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppböenden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådgivning för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera.

Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i

valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Mirja Räihä m.fl. (S) enligt följande.

1. Att Äldrenämnden delvis godkänner förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras:

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet. Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030. Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövligt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om

kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövligt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövligt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövliga. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet.

Reservation anfördes av Robert Mjörnberg m.fl. (V) enligt följande.

1. Att Äldrenämnden delvis bifalls förvaltningens förslag till beslut

2. Att därutöver anföra:

Vänsterpartiets uppfattning är att offentlig upphandling och inköp ska användas för att driva samhällsutvecklingen i en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar riktning. I grunden behöver staden i större utsträckning bedriva samhällsviktiga tjänster i egen och i ideell regi, för att värna välfärden för stockholmarna och stoppa skatteslöseriet som ger vinstsyftande bolag rätten att tjäna grova pengar på skolor, gruppboenden och äldreboenden. Fortfarande är kommunal regi den enda garanten för att tillgodose allmänhetens insyn, rätten till kollektivavtal och direkt rådighet för staden att ingripa när verksamheter inte fungerar.

Det program som vi var med om att ta fram under den förra mandatperioden, som redan revideras av den nya majoriteten, gav staden större möjligheter att ställa krav på exempelvis utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det som staden beställer. Klausulen för meddelarfrihet breddades och stadens leverantörer skulle inte få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor. Krav skulle ställas på särskilda kontraktvillkor i nivå med svenska kollektivavtal så långt det var ändamålsenligt och möjligt enligt lag, när leverantörerna inte var kollektivavtalsanslutna. För första gången i stadens historia ställdes krav på bland annat tjänstepension i upphandlingen av hemtjänsten. Programmet hade också ett uttalat syfte att bidra till miljöprogrammets ambitioner. Införandet av sociala krav och miljökrav bidrog tydligt till målet om ett Stockholm för alla.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav i det program som dåvarande alliansen införde bidrog till sämre kvalitet och underbudskonkurrens. Givetvis välkomnar vi därför att man behåller en hel del i nuvarande program och vill skärpa vissa skrivningar om miljö, klimat, djurskydd och etisk handel. Frågan är vad det betyder i praktiken, särskilt som majoriteten inte ens tar in de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030 i sitt uppdaterade program. Exempelvis anser vi att korruption i alla situationer ska motverkas och att skrivningarna om korruption både är för vaga och för svaga.

Vi ifrågasätter starkt varför vartenda ord om krav i nivå med svenska kollektivavtal tas bort ur programmet, där vi istället ser behov av högre ambitioner. Möjligheten att exempelvis arbeta för att kunna kräva försäkringar för de anställda verkar inte vara något som majoriteten vill prioritera. Vi saknar också ambitioner att utvärdera den bristande kontinuiteten som LOU-upphandlingar inom välfärden innebär eller att ens vilja skydda LSS-verksamheter från sådana upphandlingar. Tidigare text om strävan mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som gör det möjligt med en neutral jämförelse för utförare i valfrihetssystemen har strukits liksom att särskild hänsyn ska tas till ILO:S grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter. Sammantaget är tyvärr det reviderade programmet en politisk anpassning högerut.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Kjell Backman m fl. (S) och Marre Mayr m fl. (V) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet.

Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030.

Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses.

Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövligt, ställa villkor om lön, semester och arbetstid. Det var något den dåvarande borgerliga oppositionen debatterade emot när det fördes in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet.

Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den idén leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med ILO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövt. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden.

Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpning som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Mario Chahrestan (S) och Mohibul Ezdani Khan (V) enligt följande.

"I upphandlingen bör kommunen eftersträva att de parter man har kontakt med har kollektivavtal med en facklig organisation eller åtminstone kollektivavtalsliknande villkor för sin personal."

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Magnus Walter m.fl. (S) och Amanda Elfström m.fl. (V) enligt följande

Förslag till beslut

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras

Förslaget till uppdatering av stadens program för upphandling och inköp gör det ytterligare tydligt att den nuvarande majoriteten saknar ambitioner för stadens upphandlingsverksamhet. Avsaknaden av målen i Agenda 2030, som bör vara en utgångspunkt i all verksamhet som staden bedriver, inklusive i stadens program för inköp, är anmärkningsvärt då staden i andra sammanhang säger sig vilja vara ledande i implementeringen av Agenda 2030.

Styrdokument såsom detta måste vara relaterade till agendan och inköpare måste få utbildning i hur upphandlingar kan bidra till att nå målen i agendan. De tre uppsatta målen majoriteten valt att fokusera programmet på är i huvudsak av ekonomisk natur. Att arbeta med Agenda 2030 i inköpsarbetet innebär bland annat att i upphandlingsarbetet utgå från social och ekologisk hållbarhet och ha insikt om hur stadens agerande påverkar världen utanför staden. Det ger vidare en god grund för jämställdhetsarbete i upphandlingen.

Att som en stor aktör på upphandlingsområdet inte vilja påverka och skapa ett mervärde för pengarna är förvånande. Genom att ställa krav på leverantörer och på de varor och

tjänster som upphandlas kan upphandling bidra inte enbart till en ekonomisk och kvalitativ hållbarhet, utan även till ett socialt och demokratiskt ansvarstagande Stockholm samtidigt som vallfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vet av erfarenhet att sociala krav i upphandling bidrar till att kompetensförsörjningen underlättas i välfärdssektorn och en inkluderande arbetsmarknad där medborgarna ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Därför är det oroande att se att majoriteten nu går från att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten för grupper utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, till att istället uppmana nämnder och bolag till att endast sträva efter att nå samma mål.

Sedan det nu gällande programmet för upphandling och inköp antogs i kommunfullmäktige har lagstiftaren ansett det nödvändigt att, när det är behövligt, ställa villkor om lön semester och arbetstid. Det var något den dåvarande

borgerliga oppositionen debatterade emot när det förde in i nuvarande program med argumentet att det hämmade småföretagandet. Vi anser att stadens leverantörer inte ska kunna skaffa sig konkurrensfördelar genom bristande arbetsvillkor för sina anställda. Den iden leder bara till osund konkurrens som slår ut de schysta företagen. Därför är det oroande att den politiska majoriteten nu stryker alla skrivningar om kollektivavtalsliknande villkor. Vi ser stora risker i att inte fortsatt belysa de arbetsrättsliga villkoren i stadens upphandlingsprogram, trots nu gällande lagstiftning.

Bedömningen av om det föreligger ett behov av att ställa arbetsrättsliga villkor måste göras i den enskilda upphandlingen. För de fall det är behövt ska den upphandlande enheten även som särskilda kontraktsvillkor ange villkor i enlighet med LLO:s åtta kärnkonventioner. Det ställer stora krav på de enheterna att göra dessa bedömningar då de inte kan förväntas ha kunskap om de arbetsvillkor som gäller för hela arbetsmarknaden. Vilka faktorer som ska påverka bedömningen av när det är behövt att ställa särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor kommer att variera med tiden vilket kräver en stor arbetsinsats av den upphandlande enheten. Denna behövlighetsbedömning kräver en god insikt i olika branscher och därför gav vi servicenämnden ett övergripande ansvar för att tillhandahålla konsultativt stöd vid användning av arbetsrättsliga villkor i upphandlingar. Detta togs dock bort av den nuvarande majoriteten.

Sammantaget när kravet tas bort ur programmet och inget stöd ges riskerar nämnder och styrelser att helt upphöra att ställa kravet eftersom lagstiftningen är förenad med ett krav på behövlighetsprövning och därmed en möjlighet att se dessa krav som icke behövliga. Omvänt om staden ville upprätthålla krav på goda arbetsvillkor hade det varit naturligt att låta det finnas kvar i programmet tillsammans med vägledning om hur detta ska tillämpas i staden. Det är också värt att notera att lagstiftningen inte är lika långtgående som den tillämpningen som staden valt att hävda exempelvis i fråga om förfrågningsunderlaget i LOV-upphandlingen av hemtjänst. Där ställdes också krav på en pension i nivå med avtal vilket garanterar att de som jobbar med våra äldre själva får en värdig ålderdom.

Vidare anser vi att programmet bör gå längre i meddelarfriheten än vad lagen kräver för att stärka förtroendet för stadens upphandlingsarbete. Även anställda, underkonsulter och underleverantörer bör kunna påtala oegentligheter. Även detta är något som enligt gällande lagstiftning ska behövlighetsbedömas i relation till proportionalitetsprincipen, de anställdas lojalitetsplikt och skyddet för företagshemligheter, men då privata aktörer i allt större utsträckning sköter verksamheter som historiskt sett har varit kommunala angelägenheter är det nödvändigt att utsträcka meddelarfriheten.

I programmet hänvisas till stadens miljöprogram och handlingsplaner som styrande och vägledande i upphandlings- och inköpsarbetet, samt att miljö- och klimataspekter framgår av bilagor. Upphandling av livsmedel pekas dock särskilt ut i programmet, vilket tenderar att göra programmet inkonsekvent och otydligt. En komplettering med tydligare miljö- och klimatkrav bör ske. Till exempel har transporter, kemikalier, energianvändning, hantering av byggavfall och schaktmassor en stor påverkan och bör stå med i programmet. Ett generellt krav på nollutsläpp eller klimatneutralitet måste vara självklart i alla upphandlingar.

Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030

Särskilt uttalande gjordes av Rodrigo Arce Oliver (V) enligt följande

Generella synpunkter

Generellt tycker vi att programmet bör präglas av de åtagande Stockholm stad har gjort, särskilt då vårt arbete för Agenda 2030

med 17 globala mål för hållbar utveckling syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess

naturresurser.

Vi tycker att ett jämlikhets-, jämställdhets- och mänskliga rättigheters perspektiv bör genomsyra samtliga av kommunfullmäktiges inriktningsmål så att man inte lämnar någon utanför i Stockholmsarbete med de Globala målen. Programmet bör nämnda att Stockholm stad följer i grunden lagar och förordningar inom ramen för offentlig upphandling och de rekommendationerna från Upphandlingsmyndigheten vad gäller

hållbarhetskrav, miljökrav och sociala krav.

Särskilda synpunkter

Skriva in ett avsnitt om programmet som verktyg för att uppnå målen i Agenda 2030